

HÖGSKOLAN
I HALMSTAD

Grundlärarprogrammet 4-6 240 hp

EXAMENSARBETE

Implementeringsproblematik i religionskunskap

En kvalitativ studie med lärare i åk 4-6

Emma Andersson och Emma Nilsson

Examensarbete II 15 hp

Halmstad 2016-06-23

Titel	Implementeringsproblematik i religionskunskap - <i>En kvalitativ studie med lärare i åk 4-6</i>
Författare	Emma Andersson och Emma Nilsson
Sektion	Akademin för lärande, humaniora och samhälle
Handledare	Bo Nurmi och Ulf Petäjä
Nyckelord	Implementeringsteori, lärare, religionskunskap.
Sammanfattning	Tidigare forskning i länderna Sverige, Norge, USA och England lyfter fram att det finns implementeringsproblem i religionskunskap för lärare. Därför syftar studien till att undersöka hur lärare upplever utmaningar med religionsundervisning i skolan, utifrån en implementeringsteoretisk utgångspunkt. Studien baseras på en kvalitativ undersökning genom enskilda intervjuer med sju lärare i årskurs 4-6, utifrån faktorerna vill, kan och förstå. Resultatet visade att lärare upplevde svårigheter och utmaningar mestadels under faktorerna kan och förstå. Svårigheter som synliggjordes var brister med resurs, material och ekonomi. Lärarna upplevde även att de hade otillräckliga kunskaper, utbildning och förståelse för läroplanen, vilket tyder på ett implementeringsproblem i religionskunskap.

Förord

Tack för att du tar dig tid att läsa vårt examensarbete och vi hoppas att du får en minnesvärd läsning. Vi som har skrivit denna studie heter Emma Andersson och Emma Nilsson. Vi studerar på Grundskoleläraryrket åk 4-6 på Högskolan i Halmstad. Religionsundervisning är något som har intresserat oss på lärarutbildningen och har präglat detta examensarbete.

I detta arbete har vi mestadels suttit tillsammans och bearbetat texten samt gjort intervjuerna tillsammans. Under arbetsprocessen har vi läst igenom texten enskilt hemifrån samt delat upp transkriberingen.

Vi vill tacka Göteborgs universitet som tog emot oss med värme och lät oss läsa SO hos dem då Högskolan i Halmstad inte hade denna kurs tillgänglig. Efter denna kurs väcktes vårt intresse för ämnet religion och vi fick syn på vilka problem som lärare kan stöta på i sin undervisning. Vi vill tacka våra underbara vänner, familj och släkt som hjälpt och stöttat oss under detta arbete. Vi vill även tacka våra handledare som väglett oss genom detta examensarbete. Vi vill slutligen tacka lärarna som har ställt upp på intervju i vår studie, utan er hade det inte gått!

Vänligen,

Emma Andersson & Emma Nilsson

Halmstad den 2 juni 2016

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Problemformulering.....	2
1.2 Syfte	2
1.3 Frågeställning	2
2. Tidigare forskning	3
2.1 Vad säger läroplanen?.....	3
2.2 Implementeringsforskning om skolan.....	3
2.3 Lärares implementeringsproblematik i religionskunskap	5
2.3.1 Kan.....	5
2.3.2 Förstå.....	6
3. Teoretisk utgångspunkt	9
3.1 Policyprocessen.....	9
3.2 Implementeringsprocessen.....	9
3.3 Närbyråkrater.....	10
3.4 Analysverktyg	11
4. Metod	12
4.1 Kvalitativ metod	12
4.2 Material och urval	12
4.3 Genomförande	13
4.4 Trovärdighet.....	13
4.5 Bearbetningsprocess.....	14
4.6 Etiska ställningstaganden.....	15
5. Resultat	16
5.1 Vill	16

5.1.1 Olika faktorer för lärares motivation.....	16
5.1.2 Förbättringsförslag.....	18
5.2 Kan.....	19
5.2.1 Tidsfördelning.....	19
5.2.2 Material.....	21
5.2.3 Resurs.....	22
5.3 Förstå.....	23
5.3.1 Kompetens.....	23
5.3.2 Lärarutbildning och fortbildning.....	24
5.3.3 Läroplanen, LGR 11.....	25
5.4 Sammanställning av resultat.....	27
6. Avslutning.....	28
6.1 Diskussion.....	28
6.1.1 Metoddiskussion.....	28
6.1.2 Resultatdiskussion.....	29
6.2 Slutsats.....	32
7. Referenser.....	33
Bilaga A - Intervjufrågor.....	36
Bilaga B - Informationsbrev.....	37

1. Inledning

Ämnet religionskunskap är viktigt för elevers lärande och utveckling i skolan. Det finns flera positiva faktorer i religionsundervisning som bidrar till att elever utvecklas till goda samhällsmedborgare (Löfstedt, 2011, s. 9-10). Författaren beskriver att en av faktorerna är att elever får möjlighet att utveckla en viss förståelse för globala händelser, genom att få kunskaper om religioner. En annan faktor är vikten av att få kunskaper om religioner i dagens mångkulturella samhälle, där mötet med andra människor med olika kulturer är centralt. Löfstedt (2011, s. 9-10) framhåller även att okunskap om religioner kan leda till att elever skapar missuppfattningar och fördomar om olika religioner.

Religionskunskap är en stor del av dagens läroplan, eftersom ämnet lyfts fram även i första delen av läroplanen. I denna del beskrivs även dagens mångkulturella skola:

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där (Skolverket, 2011, s. 7).

Både Hedin (2014) och Ljungberg (2005) styrker Löfstedt (2011) genom att beskriva ämnet religionskunskap som en viktig del av undervisningen i skolan. Hedin (2014, s. 15-16) framhåller att elever behöver ha kunskaper om religioner, för att få en förståelse för omvärlden och människor med olika religiösa bakgrunder. Elever behöver även ta del av området livsfrågor¹ i religionsundervisningen, för att kunna hantera livets stora frågor och få syn på nya perspektiv, både hos sig själv och andra. Ljungberg (2005, s. 111) belyser att religionsundervisning ska upplysa om religioners olikheter och att det inte finns några rätt eller felaktiga åsikter inom religionerna. Genom att elever får syn på religionernas olikheter och likheter, kan detta leda till att elever får respekt och förståelse för varandra.

Genom erfarenhet av lärarutbildning och praktik har vi fått syn på att det finns en problematik i religionsundervisningen. Detta är även något som vi tidigare synliggjort i en studie (Andersson & Nilsson, 2016) där olika problem för lärare lyfts fram i ämnet religion. Skolinspektionens² (2012, s. 11-12) granskning på gymnasiet framhåller att det finns ett flertal brister i religionsundervisningen i Sverige. De brister som framkommer är lärares problematik med till exempel tidsbrist, bristande kompetens och att lärare har svårt att förhålla sig neutralt i undervisningen. Detta kan bero på ett implementeringsproblem, där beslut som tas ovanifrån av politiker ska implementeras i verksamheten. Implementering kan vara en problematisk och teknisk process där flera olika aktörer från olika nivåer är inblandade (Löfgren, 2012). De aktörer som är inblandade när det är ett implementeringsproblem i skolan är framför allt, lärare, rektorer, kommuner, regeringen och skolverket. Implementeringsproblematiken behöver inte vara kopplad till religionskunskap,

---

¹ Livsfrågor är existentiella frågor som kan ta upp livets funderingar som till exempel, vad är meningen med livet (Löfstedt, 2011, s.52-53).

² Skolinspektionen är en myndighet som gör granskningar över Sveriges skolor. Denna granskning baseras på gymnasieskolan. (www.skolinspektionen.se)

utan synliggörs även i andra ämnen i skolan. Det finns alltså brister i processen mellan politiska beslut och hur läraren bedriver undervisningen i skolverksamheten. En problematik kan vara att styrdokumentet är otydliga och därmed svåra för lärare att förstå. Ett exempel är att lärare har svårt att hålla sig icke-konfessionella i sin undervisning, vilket läroplanen lyfter fram: ”Undervisningen i skolan vara icke-konfessionell” (Skolverket, 2011, s.7). Lärare förväntas att inta ett icke-konfessionellt förhållningssätt och detta ska implementeras genom undervisning. För att implementeringen ska kunna genomföras är det viktigt att lärare har tillräckliga kunskaper, att de har motivation för ämnet och tillräckligt med resurser för att kunna utföra läraruppdraget (Sannerstedt, 2001, s. 29). Det vi vill undersöka i denna studie är lärares problematik i religionsundervisningen utifrån ett implementeringsteoretiskt perspektiv.

1.1 Problemformulering

Problem som kan uppstå är under själva implementeringsprocessen, där ett beslut ska tas ovanifrån och implementeras i verksamheten. Det som kan ses som en svårighet är att lärare ska förstå och vara motiverade för beslutet som ska implementeras i undervisningen. Beslutet har politikerna tagit och är inte lärares egna val. Detta är något som kan resultera i att beslutet inte fungerar fullt ut för lärare i skolverksamheten, då bland annat processen är lång och där flera aktörer är inblandade. Problematik som kan vara kopplad till implementeringsprocessen är missförstånd av läroplanen, resursbrist och lärares bristande kunskaper.

1.2 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur lärare upplever utmaningar med religionsundervisning i skolan, utifrån en implementeringsteoretisk utgångspunkt.

1.3 Frågeställning

Vilka problem synliggörs avseende lärares religionsundervisning utifrån implementeringsteorin?

- Vilken vilja att implementera religionskunskap uttrycker lärarna?
- Vad uttrycker lärarna när det gäller förutsättningar och resurser i religionskunskap?
- Vilken kompetens uttrycker lärarna när det gäller implementering av religionskunskap?

2. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras dagens läroplan i religionsämnet, tidigare implementeringsforskning och även problematik med implementering i Sverige samt i andra länder.

2.1 Vad säger läroplanen?

Under denna rubrik beskrivs utdrag från dagens läroplan, LGR 11 (Skolverket, 2011). Syftet med att beskriva utdrag från styrdokumentet är för att synliggöra mål och kunskapskrav som lärare ska basera sin undervisning på i ämnet religion.

Läroplanen för åk 4-6 framhåller att lärare ska undervisa om världsreligionerna. Elever ska få kunskap om hur religioner är uppbyggda och vad de olika religionerna står för. Skolverket (2011, s. 187) framhåller fram att undervisningen ska baseras på de kristna traditionen och hur Sverige har utvecklats under tid i samband med kristendomen. Läroplanen lyfter bland annat fram att elever ska få kunskaper om livsfrågor och ta del av området etik och moral.

Skolverket (2011, s. 7) framhåller att undervisningen ska vara icke-konfessionell. Enligt Franck (2013) ska lärare inte ta ställning till en viss religion, utan bedriva religionsundervisningen utifrån ett neutralt förhållningssätt. Löfstedt (2011) lyfter fram skillnaden på hur Sverige såg ut förr, då undervisningen grundades på en konfessionell syn. Undervisningen baserades på en kristen tro som var övergripande i alla skolämnen. Skolan blev icke-konfessionell år 1962. Detta innebär att alla religioner skulle tas upp i undervisningen och ta lika stor plats. Lärarna skulle förhålla sig objektivt och inte påverka eleverna med sina personliga åsikter (ibid.). Detta kan vara en svårighet för lärare att förhålla sig icke-konfessionell i religionsundervisningen.

2.2 Implementeringsforskning om skolan

Det sker dagligen förändringar i skolverksamheten. Oftast är det förändringar som kommer ovanifrån genom politiska beslut som fungerar i teorin, men som inte fungerar fullt så bra i den praktiska skolverksamheten (Jarl och Pierre, 2012, s.16). Författarna beskriver även att de förändringar som sker i skolverksamheten påverkar lärare både positivt och negativt. Lärare har större frihet att utforma sin undervisning och har möjlighet tillsammans med kollegor att forma verksamheten. Jarl och Pierre (2012, s.16) framhåller att dilemmat med den ökade friheten är att lärare inte har ett begripligt regelverk som stöd. Detta gör att lärare stöter på problem när de ska hantera specifika frågor i sin yrkesprofession. Trots denna problematik måste svåra frågor hanteras av lärare och kollegor på skolor, utan tydliga riktlinjer för vad som gäller. Genom otydliga regelverk kan det bli konflikter i skolverksamheten, eftersom lärare hanterar dilemmen och svårigheter på olika sätt utifrån sin personliga kompetens och nivå (ibid.). Detta är ett implementeringsproblem där det kan uppstå en svårighet i lärares förståelse för regelverk. Det behöver dock inte handla om att regelverket är tillräckligt begripligt, utan det kan också innebära att lärare inte har tillräcklig kompetens för att förstå läroplanen.

Jarl och Pierre (2012, s. 17) framhåller att skolan har två uppdrag, *kunskapsuppdrag* och *demokratiuppdrag*. Kunskapsuppdraget innebär att skolan och lärare ska föra vidare kunskaper till elever. Demokratiuppdraget, som innebär att skolan ska fostra eleverna till goda

samhällsmedborgare, kan vara svårare att förstå. Det finns dock frågetecken kring till exempel, vad en god samhällsmedborgare är. Dessa frågor och andra normer och mål ur styrdokumentet, kan vara oklara i skolans verksamhet och tolkas på olika sätt i praktiken. Dock ställer vi oss kritiska till om läroplanen skulle detaljregleras mer, då det hade styrts lärare till att göra en mer strikt planering och undervisning utifrån läroplanens hänvisningar.

Löfgren (2012) lyfter fram att det saknas kunskaper och förståelse för styrdokument i skolan. Lärare tolkar kunskapskrav och bedömningskrav på olika sätt och anpassar tolkningen utifrån planeringen med sina elever. Ett exempel som författaren lyfter fram är en universitetslärare som gör en egen bedömning av en students prestation, utifrån ”luddiga” bedömningskrav som finns i styrdokumentet. Detta skapade en osäkerhet hos läraren och en klyfta mellan kollegorna som bedömde på olika sätt utifrån hur de tolkade läroplanen. Detta är något som Sjögrens forskning (2012, s. 148) styrker. Författaren belyser problematiken i kopplingen mellan styrdokument och skolverksamhet. Dilemmat är att lärare tolkar och uppfattar läroplanen på olika sätt, som leder till att lärare utformar undervisningen utifrån deras egna tolkningar i koppling till styrdokumentet. Författarens undersökning baseras på 39 intervjuer där lärare i skolverksamheten har problematiserat styrdokumentet. Studien är gjord i ämnet NO där evolutionsteorin har studerats djupare. Lärarna i undersökningen utgick ifrån tre olika strategier för att hantera dilemmat som uppstod mellan vad undervisningen skulle innehålla och vad styrdokumentet lyfter fram. Sjögren (2012) menar att det inte finns någon lösning på dilemmat av tolkningen av styrdokumentet. Orsaken till varför en studie i ämnet NO är relevant, är för att tydligare synliggöra att implementering av styrdokument är problematiska i fler ämnen än SO. Detta visar på ett problem där styrdokumentet har implementerats i skolverksamheten som lärare ska förhålla sig till, då styrdokumentet är skrivet av regeringen.

Enligt Jarl och Pierre (2012, s. 17-18) står skolan mellan två system, politiken och professionen, Politikerna presenterar beslut och mål för skolan och verksamheten. Lärares profession spelar också in i skolverksamheten. Lärare utgår från normer och värderingar samt reglerar sitt förhållningssätt utifrån etiska ställningstaganden. Skolverksamheten formas alltså utav lärares profession och politiska beslut. Författarna framhåller även att för att nå nationella mål i skolan behövs det ett bra samarbete mellan politiken och skolverksamheten. Politiker formulerar beslut utifrån deras syn på skolverksamheten. Dilemmat är att detta viktiga samarbete inte finns mellan politiker och skolverksamheten (ibid.).

Två metoder som används inom implementeringsteorin är top-down (uppifrån-och-ner) och bottom-up (nerifrån-och-upp). Löfgren (2012) beskriver metoderna som ett maktförhållande mellan högre makter och undre maktens insats. De högre makterna, det vill säga politiken, fattar beslut som en anställd (lärare) ska genomföra. Ett exempel kan då vara utformningen av läroplanen, som tydligt kan ses som ett top-down perspektiv. Där tar regeringen beslut om utformningen av läroplanen som sedan skolan ska genomföra. Författaren framhåller kritik kring hur dessa metoder har använts i implementeringsprocessen. Det som lyfts fram är hur ansvarsfördelningen har sett ut i beslutet. När regeringen har tagit ett beslut om att något ska genomföras så är processen avslutad. Då tar de anställda över ansvaret och ska se till att beslutet genomförs. Detta är en situation där det kan uppstå ett problem, eftersom de anställda endast ska ta över ett färdigställt beslut utan att veta vad det innebär. Molander (2002) lyfter fram att det är de anställda som sitter på kunskaper inom området, trots det så är det inte de anställda som slutligen tar beslutet. Detta kallas för *informationsasymmetri*.

2.3 Lärares implementeringsproblematik i religionskunskap

I detta kapitel kommer implementeringsproblemet beskrivas utifrån två av de tre centrala faktorer, *kan* och *förstå*. *Kan* beskriver om lärare har tillräckligt med tid, pengar och resurser för att kunna bedriva en bra religionsundervisning. Faktorn *förstå* framhåller lärares kompetens, förståelse för läroplanen och om läraren har tillräckligt utbildning i religionskunskap. Studierna är gjorda i Sverige och delvis i USA, England och Norge, där implementeringsproblemet också synliggörs. Dessa studier togs fram i tidigare forskning under examensarbete ett (Andersson och Nilsson, 2016). Skolsystemet skiljer sig i dessa länder jämfört med Sverige, dock tydliggörs dilemmat med implementeringen även där. Detta är något vi vill synliggöra för att få en förståelse för att implementeringsproblemet finns i flera länder och att kunna jämföra vilken sorts problematik det finns mellan länderna. Faktorerna *kan* och *förstå* tas upp nedan, varav den tredje faktorn *vill* inte beskrivs, då det inte fanns någon problematik kring lärares motivation i tidigare forskning.

2.3.1 Kan

I detta kapitel lyfts lärares problematik fram gällande tidsbrist och bristande läromedel, som är studier från både Sverige och Norge.

Falkevall (2010) har gjort en kvalitativ undersökning i Sverige där lärare har blivit intervjuade kring området livsfrågor i samband med religionsundervisning. Studiens resultat visade att det fanns problematik i hur lärare skulle fördela tiden mellan de olika områdena i religionskunskap. Lärarna upplevde tidsbrist samt hur de skulle fördela tiden för att få med alla delar från läroplanen i undervisningen. Det skapades därför en problematik med att undervisningen blev ytlig, då lärarna skulle hinna med så mycket som möjligt under kort tid. Det som upplevdes av lärarna var att eleverna inte fick djupgående kunskaper i religionsämnet. Studien visar att elevers motivation kan öka om undervisningen är mer djupgående. En annan problematik som Falkevall (2010) lyfter fram är att vissa områden tas upp mer än andra, eftersom lärarna var mer motiverade för att undervisa i vissa områden. Detta kan bero på att lärare inte har tillräckligt med tid för att undervisa i religionsämnets alla områden eller att lärare väljer ut det de tycker är roligast. Detta kan även tolkas som att lärare inte har tillräcklig förståelse för hur tidsfördelningen ska hanteras, eftersom detta inte beskrivs i läroplanen. En bidragande faktor är att lärare gör egna tolkningar av hur planeringen ska se ut i ämnet. Detta är ett implementeringsproblem, där läroplanen antingen är otydlig eller inte har implementerats tillräckligt för lärare i skolverksamheten.

En annan studie som gjorts är en kvantitativ och kvalitativ studie i Norge (Hagesæther och Sandsmarks, 2006). Undersökningen baseras på lärares erfarenheter av den norska läroplanen men även synen på religionsundervisningens problematik. Studiens resultat belyser att lärare ser en utmaning i hur tidsfördelningen ska se ut mellan religionskunskapens olika områden. Undersökningen resulterade i att det såg väldigt olika ut beroende på vilken lärare som undervisade i ämnet. Detta berodde på att läroplanens innehåll var brett och att det inte fanns några riktlinjer för hur mycket tid varje område skulle få. Detta kan bero på att lärare inte vet hur mycket tid alla områden ska få, utan tolkar det på olika sätt utifrån hur de har tolkat läroplanen. Även Skolinspektionens (2012, s. 13-14) undersökning beskriver att många lärare känner tidspress i ämnet religion. Detta gör att lärare ibland undviker vissa områden, eftersom de anser att de inte hinner med alla områden i religionsundervisning. Även här synliggörs implementeringsproblemet, där det är otydligt för lärare hur mycket tid alla områden ska få i religionsämnet.

Furenhed (2000, s. 133) framhåller brister i religionskunskapens läroböcker och religionsfilmer. Detta kan bidra till att elever får en felaktig bild av religioner och därmed får fördomar. Läroböcker kan ses som stereotypa och kan visa en felaktig bild av religionen, vilket gör att lärares situation försvåras. Författaren belyser därför att läroböcker behöver ses över och kompletteras för att kunna användas i religionsundervisning. Även Hartman (2000, s. 244-250) lyfter fram att material i religionsundervisningen kan skapa en osäkerhet hos lärare, då det har synliggjorts problematik med materialet i ämnet. Detta är en problematik vad det gäller resurser i form av material, som kan ses som ett implementeringsproblem. Filmer, läroböcker och temalådor kan vara exempel på material i religionskunskap. Lärare har inte tillräckligt med bra material som kan användas i undervisningen, vilket gör att religionskunskapen kan bli lidande.

Sammanfattningsvis lyfter studierna fram att lärare upplever tidsbrist i religionsämnet och att det finns svårigheter med att fördela tiden av de olika områdena. Detta kan leda till att vissa områden undviks eller få för lite tid, jämfört med andra delar av religionskunskapen. Andra studier har även påvisat att det finns problematik med material i religionskunskap, som kan leda till att elever får missuppfattningar och fördomar om religionerna.

2.3.2 Förstå

Under denna rubrik lyfts problematik kring hur lärare ska förhålla sig neutrala, att undervisningen baseras på en yttlig nivå, läroplanens otydlighet, bristande kunskaper och att lärarna inte har den utbildning som krävs för att bedriva religionsundervisning.

Dever, Whitaker och Byrnes (2001) studie är en litteraturstudie som är utförd i USA. Då studien är en litteraturstudie har författarna valt att använda sig av två andra studier som har varit till grund till studiens resultat. Författarna har undersökt hur religionsundervisningen ser ut och hur den kan förbättras. Studien belyser lärares problematik i religionskunskap, där lärare anser att det är svårt att inta ett neutralt förhållningssätt gentemot eleverna. Lärarna upplevde att de lätt påverkade eleverna med sina personliga åsikter, vilket i sin tur kan påverka elevernas syn på religionskunskap. Eleverna kan få fördomar och missuppfattningar om lärarna för in sina personliga tankar i undervisningen. Detta kan också skapa en osäkerhet i elevens egen religiösa tro. Detta kan bero på att lärare inte kan tolka läroplanen och förstå vad som gäller kring det icke-konfessionella förhållningssättet. Detta kan också bero på bristande kunskaper, att lärare inte har tillräckligt med kompetens i religionsämnet. Här är implementeringsproblemet ett faktum, där läroplanen inte har implementerats tillräckligt tydligt för lärare i verksamheten. Även Lorentz (2009, s. 191) framhåller problematiken som finns med att vara neutral i religionsundervisning. Lärare känner ofta att de sitter i en komplicerad sits där det är svårt att vara neutral mot eleverna när de diskuterar om religioner. Skolinspektionens (2012, s. 18) undersökning på gymnasiet visar att elever ofta bli påverkade av lärare, vilket överensstämmer med Lorentz (2009) och Dever et al. (2001) studie.

Purvinis Graves, Hynes och Hughes (2010) har gjort en kvalitativ studie i USA. Studien baserades på intervjuer med lärare där författarna skulle ta reda på hur lärare hanterade religionsämnet i skolor. Lärarna belyste problematiken i vad de fick undervisa om utan att det stred mot lagar och riktlinjer i enlighet med USA:s politik. Lärarna visste inte hur djupt de fick undervisa om religionerna så att det skulle vara politiskt rätt och detta påverkade lärarnas undervisning. Detta kan bero på förståelse för läroplanen och att de är osäkra på hur de ska

förhålla sig i samband med politiken. Även detta är brister i implementeringen, eftersom lärare inte har kunskaper eller förståelse för läroplanen.

En annan osäkerhet som lärare kan uppleva, är att religionsundervisning endast baseras på faktakunskaper (Falkevall, 2010). Om lärarna endast undervisade eleverna på en ytlig nivå fick inte eleverna någon djupare förståelse för ämnet religion. Detta bidrog till att lärare skapade ett objektiva förhållningssätt, där de inte vågade gå in på djupare kunskap om religioner då lärarna lätt involverade egna åsikter. En annan svårighet var även att lärare ofta glömde bort att planera religionsundervisningen utefter elevers intresse. Detta bidrog till att eleverna tappade motivation för religionsämnet eftersom de aldrig fick känna sig delaktiga i planeringen (ibid.). Enligt läroplanen ska lärare planera undervisningen utifrån elevers förutsättningar och intresse:

Undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper (Skolverket, 2011, s. 9).

Hartman (2000, s. 244-250) menar att läroplaner kan vara svåra att tolka och förstå för lärare. Eftersom lärare tolkar läroplanen olika, kan detta bidra till att religionsundervisningen ser så olika ut beroende på vilken lärare som har planerat undervisningen. Detta betyder att vissa lärare lägger mer tid på ett område än andra. Detta skapar en osäkerhet hos lärare då de är osäkra på hur läroplanen ska tolkas i samband med planering i religionskunskap.

Passe och Willox (2009) har undersökt lärares problematik i religionsundervisningen i USA. Studien baseras på en litteraturstudie där en sammanställning har gjorts om vad andra forskare har undersökt kring ämnet. Resultatet av studien visar problematik som finns för lärare i området världsreligioner. Lärarna hade bristande grundkunskaper kring religioner, vilket ledde till att de hade en tendens till att hoppa över vissa delar. Denna okunnighet kunde också resultera i att elever fick felaktig kunskap och att lärarna påverka sina elever med egna åsikter. Även Purvinis Graves et al. (2010) och Roos (2006) studie beskriver lärares bristande kunskaper i religionsundervisning. Purvinis Graves et al. (2010) framhåller att lärares osäkerhet och okunnighet kunde leda till att eleverna inte fick förståelse och öppenhet för religioner som de har rätt till enligt läroplanen. Roos (2006, s. 10-11) belyser problematik i att lärare saknar kunskap inom vissa områden i religionsämnet. Detta kan bidra till att elever får felaktig kunskap eller att läraren undviker vissa områden i ämnet eftersom lärarna inte känner sig bekväma.

Dever et al. (2001) lyfter fram en annan problematik inom området högtider. Genom att lärare har okunskap om högtider kan detta leda till att elever känner sig kränkta i undervisningen. Ett exempel som togs upp var, när eleverna skulle använda sig av rollspel i klassrummet. Om lärare ger ut felaktig kunskap till eleverna kan det leda till missuppfattningar och fördomar som skapar en kränkande känsla hos eleverna. Detta kan bero på att lärare har bristande kompetens i religionskunskap. Även detta är ett implementeringsproblem, eftersom lärare inte har tillräckliga kunskaper i ämnet. Det kan också handla om att lärare inte vet hur och vad de ska göra med sina kunskaper för att undervisningen ska bli så bra som möjligt för eleverna.

Stoltzfus och Reffel (2009) och McCreery (2005) framhåller ett implementeringsproblem som finns på högskolor/universitet. Studenterna i studien beskriver att de inte får tillräckligt med kunskaper om religioner under utbildningstiden. Detta ledde till att studenterna blev osäkra i sin framtida yrkesroll och att de blev negativa till ämnet. Många av studenterna kände tvivel för att undervisa i religionskunskap, eftersom de inte fick med sig tillräckligt med kunskaper.

Detta är ett problem vad det gäller implementering, då problemet redan startar på högskolan/universitetet redan innan studenterna är färdiga religionslärare.

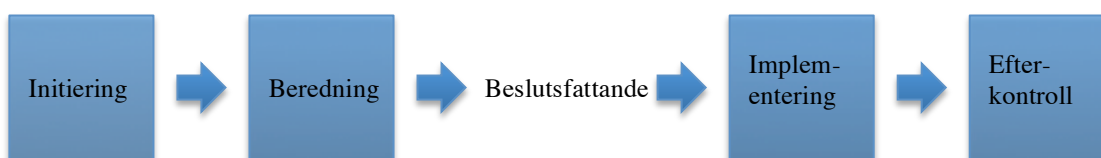
Sammanfattningsvis upplever lärare svårigheter med styrdokumentet, enligt studierna i USA och Sverige. De lyfter fram att läroplanen är svårtolkad och att det kan leda till att lärare blir osäkra i sin lärarroll på olika sätt. Studierna lyfter också fram att lärare inte har tillräckligt med kunskaper i religionsämnet, vilket kan leda till flera olika faktorer som till exempel, att elever får felaktiga kunskaper. I både England och USA synliggörs ett implementeringsproblem vad det gäller studenternas syn på högskolan/universitet. Studenterna upplever att de saknar grundkunskaper i ämnet.

3. Teoretisk utgångspunkt

I detta kapitel beskrivs implementeringsprocessen, från hur beslutet tas i policyprocessen till själva implementeringen i verksamheten. Denna teori har vi valt att basera vår studie på och vårt resultat utifrån, eftersom implementeringsproblem har synliggjorts i flera länder i religionskunskap.

3.1 Policyprocessen

Skolverksamheten är i ständig utveckling och förändring. Skolan ska finnas till för elevers lärande men påverkas ständigt av politiska beslut och riktlinjer. Politiker har tankar och åsikter om hur skolan ska styras utifrån olika policy. Till att börja med tas en fråga eller ett problem upp i politiken, som kallas *initieringsfasen*. Därefter kommer de fram till hur problemet ska åtgärdas och samlar in material för att kunna fatta ett beslut, vilket är under *beredningsfasen*. Därefter sker det *implementering*³ som innebär att beslutet förs ut i verksamheten för att beprövas. Efter detta görs en *efterkontroll* där åtgärden utvärderas och ses över. Denna process kallas *policyprocessen* (Lundquist, 1992, s. 12).

(Lundquist, 1992, s. 13)

Lundquist (1992, s. 13) beskriver att flera aktörer är involverade i policyprocessen. De aktörer som kan vara involverade är till exempel, regeringen, förvaltningen, kommunen och politiska partier. De som fattar beslut i samhället är politiker som sitter i regeringen och riksdagen. Förvaltningen har till uppgift att bereda och implementera politikernas beslut, vilket innebär att förvaltningen implementerar någon annans beslut. Författaren framhåller även att förvaltningen deltar i alla stadier av policyprocessen, men att de inte kan fastställa formella politiska beslut som berör hela samhället.

3.2 Implementeringsprocessen

Hertting (2014, s. 185) framhåller att det är mycket som kan gå fel mellan beslut som har tagits politiskt och i genomförandet av implementeringen. Problem som kan uppstå är att genomförandet av beslutet kan fördröjas och att även inriktningen på beslutet kan förändras. Författaren beskriver att små detaljer i processen förändras under tiden, vilket gör att den genomförda politiken kan bli något helt annat än själva beslutet.

Hertting (2014, s. 189-190) lyfter fram att processen kan vara omöjlig att hantera eftersom det är ett beslut som tas ovanifrån av politiker. Faktorer som samverkan och lokalanpassning kan förhindra själva implementeringen i verksamheten, som gör att beslutet inte blir det samma i verksamheten som på den politiska nivån. Därför menar författaren att implementeringen

---

³ Implementering är en process och interaktion som stimuleras utifrån ett politiskt beslut. Det är politikerna som styr inriktningen för implementeringen (Hertting, 2014, s. 189).

kanske bör kontrolleras mer underifrån. Kommunikation är en viktig del av implementeringen. De personer som medverkar i genomförandet måste förstå vad beslutet går ut på och vad som förväntas av aktörerna. Problemen synliggörs mer när politiker fattar nya beslut, ändrar inriktningen på beslutet och när det sker ett regeringsskifte (ibid).

Hertting (2014, s. 189-190) lyfter fram att det finns en mer skeptisk sida av *implementeringsprocessen*, där politikens förmåga att styra beslut som implementeras i skolan ifrågasätts. Författaren framhåller även att beslut som tas ovanifrån är problematiska att kontrollera i bemötandet med verksamheten underifrån. Eftersom skolverksamheten består av flera olika aktörer och faktorer som lokalanpassning och samverkan, kan missuppfattningar ske mellan politiska beslut och skolor. Även Lundquist (1992, s. 12) framhåller att själva implementeringen sker i ett sent skede, vilket gör att vägen är lång innan själva skolverksamheten kopplas in.

3.3 Närbyråkrater

Lundquist (1992, s. 211-212) framhåller att *närbyråkrater* är till exempel, lärare, poliser och sjukvårdspersonal. Dessa aktörer har stor handlingsfrihet i sitt yrke. Närbyråkrater ställs ständigt inför förändringar och dilemman. De har ett behov av att vara självständiga. Däremot sker det ett dilemma mellan politiken ovanifrån och närbyråkraten underifrån. Politiken erbjuder inte beslut som närbyråkraten kan genomföra i ett självständigt arbete, utan är strikt hålllet. Därför blir det en krock mellan ledningen och i vår studies fall, lärare. Till skillnad från Lundquist (1992) som menar att lärarna är strikt hållna, framhåller Jarl och Pierre (2012, s.16) att lärare har en stor frihet i sin undervisning.

Bengtsson (2001, s. 406-407) lyfter fram närbyråkrat som en motsats till fjärrbyråkrat, där närbyråkraten oftast har direktkontakt med till exempel, patienter och elever. Närbyråkrater bestämmer över sitt arbete och sina rutiner. De kallas även *policyimplementerare*, eftersom de har en maktposition över sitt eget arbete. En närbyråkrat, i detta fall lärare, kan ändra och tolka innehållet i de politiska besluten på olika sätt. Detta innebär att besluten kan ändras beroende på hur lärare uppfattar dem och därför blir syftet annorlunda än vad de politiska ledarna hade tänkt sig. Författaren lyfter fram en problematik där politikerna inte är insatta i skolverksamheten och därför inte har kunskaper för att kunna lösa problemet. Detta kan även kallas "demokratins svarta hål", som innebär att politikerna saknar både insyn och inflytande på sina egna beslut.

Rollen som lärare är komplex, där lärare står mellan politiska beslut och verksamheten. Lärare förväntas att forma undervisningen och att ta beslut utifrån styrdokumentet, men även att följa direktiv som kommer uppifrån. Problem som kan uppstå är att politiska beslut och direktiv från styrdokumentet kan tolkas på olika sätt av lärare. Innehållet i styrdokumentet är definierat, men saknar direktiv för hur lärare ska undervisa (Fredriksson, 2010). Författaren framhåller även att det är lärare som i slutändan genomför beslut från politiker. Här kan en problematik uppstå eftersom det är lärares uppgift att utforma undervisningen och där lärare har frihet att göra detta i samband med styrdokumentet. Lipsky (2010) beskriver en problematik som lärare kan stöta på, till exempel lärares tid- och resursbrist gentemot den politiska styrningen. Författaren lyfter fram att lärare har ett brett handlingsutrymme och att lärares arbete är för komplext för att detaljstyras. Detta styrker även Jarl och Pierre (2012) om lärares frihet i planering och undervisning.

3.4 Analysverktyg

Denna studie utgår ifrån implementeringsteorin, där tre centrala faktorer är till grund för teorin: *vill*, *kan* och *förstå*. Faktorn *vill* står för motivation, *kan* handlar om resurser, tid och material samt *förstå* där kompetens, utbildning och förståelse för kursplanen är i fokus. Läraren måste vara motiverad till att genomföra det politiska beslutet för att kunna genomföra och förstå beslutet fullt ut. Detta är en faktor som inte har tagits upp i tidigare forskning, men som undersöks i denna studie. För att ett beslut ska kunna genomföras är alla tre faktorer väsentliga (Sannerstedt, 2001, s. 29). Lundquist (1992, s. 139) styrker Sannerstedt (2001) och beskriver att problematiken i implementeringen kan bero på flera faktorer. Det kan bland annat bero på att aktören, i detta fall lärare, inte förstår, vill eller kan. Dessa tre kategorier är viktiga vid förändringar i verksamheten. Lärare i USA och Norge har upplevt tidsbrist i religionskunskap och att det finns svårigheter med tidsfördelning mellan de olika områdena i ämnet. De har också uttryckt en problematik med förståelse och tolkning av läroplanen, som har skapat en osäkerhet hos lärarna kring vad och hur de ska undervisa i religionsämnet.

Vi har analyserat utifrån dessa tre faktorer, vill, kan och förstå:

Vill	Vilken vilja att implementera religionskunskap uttrycker lärarna?
Kan	Vad uttrycker lärarna när det gäller förutsättningar och resurser i religionskunskap? - tid - material - resurser
Förstå	Vilken kompetens uttrycker lärarna när det gäller implementering av religionskunskap?

4. Metod

I vår studie har vi valt att undersöka hur lärare upplever och ser på religionskunskap i grundskolan. Vi har använt oss av intervju som kvalitativ metod. Studien har utgått från Kvale och Brinkmanns (2009, s. 120) tre frågeställningar vid planering inför och under vår kvalitativa studie. Den första frågan *varför* innebär att forskaren ska ha ett tydligt syfte med studien. Detta ska sedan övergå till frågan *vad*, där förkunskap samlas in för det undersökta ämnet. Den tredje och sista frågan är *hur*, där forskaren ska bestämma sig för hur intervjun ska se ut och även hur analysen ska genomföras. Dessa frågeställningar har legat till grund för vår planering både inför och under arbetsprocessen.

4.1 Kvalitativ metod

Vi har valt att använda oss av intervju (se bilaga 1) som kvalitativ metod för att kunna få en djupare syn på lärares problematik i ämnet religionskunskap. Intervjufrågorna har baserats på en *tematisk dimension*. Enligt Kvale och Brinkmann (2009, s. 147) relaterar frågorna sig till intervjupersonens uppfattning om ett specifikt ämne. Vi har använt oss av *semistrukturerad* form av intervju. Bryman (2011, s. 206) framhåller att frågorna som är förberedda av forskarna utgör en bas till intervjun, där ordningen av frågorna inte har följts strikt. Följdfrågor har även ställts beroende på vad lärarna har svarat på frågorna. Vi har eftersträvat att använda oss av låg *standardisering* av intervjuerna, där lärarna har fått styra intervjun åt olika håll beroende på deras svar i samband med frågorna. Bryman (2011, s. 208) anser att det oftast är en intervjuare som genomför den kvalitativa studien. Detta för att flera intervjuare inte ger ett bättre resultat och att det kostar mer att använda sig av två intervjuare. Trots detta har vi valt att vara två under intervjuerna för att stötta varandra och att dela upp ansvaret med arbetet. Vi har valt att göra enskilda intervjuer med lärarna då vi anser att de kan öppna sig mer och känna sig trygga i samtalet.

4.2 Material och urval

Vår kvalitativa intervjustudie innefattar sju lärare i årskurs 4-6 på tre skolor i södra Sverige. Vi har använt oss av något som Bryman (2011, s. 194-196) beskriver som *bekvämlighetsurval*. Detta innebär att det inte görs något slumpmässigt urval av lärare, utan vi använder oss av lärare som är kända för oss sedan tidigare. Totalt kontaktades 14 lärare genom mail, varav åtta svarade. En av de åtta lärarna valde att inte delta i vår studie. Det var oklart av vilken anledning hen inte ville delta i intervjun. Lärarna som har deltagit i studien har haft varierande åldrar och erfarenhet av att vara lärare, samt att både kvinnor och män har intervjuats (Tabell 1).

Intervjuerna har ljudinspelats för att kunna vara till stöd för transkriberingen av materialet och för att säkerställa att rätt uttalanden har presenterats. Ahrne (2015, s. 49-50) betonar vikten av att anteckna som komplement till inspelning av intervju, eftersom även kroppsspråk kan vara viktigt att registrera. Vi har därför valt att vara två intervjuare när intervjun genomförs. Vi anser att vårt resultat blir säkrare och skapar fördelar vid transkribering för att en intervjuare kan föra anteckningar under intervjuns gång. Vi anser att filmning inte var väsentligt för studien, då fokus låg på samtalet och inte hur lärare kroppsligt uttryckte sig. Vi ansåg att anteckna var tillräckligt för att få en överblick över hur lärarna uttryckte sig.

Tabell 1. Beskrivning av lärare som deltagit i studien

Namn	Ålder	Antal år som verksam	Undervisar i ämnet idag
Lennart	50 år	27 år	Ja
Lisa	40 år	5 år	Ja
Maria	28 år	4 år	Ja
Greta	46 år	17 år	Ja
Mats	40-45 års åldern	18 år	Ja
Elin	40-45 års åldern	20 år	Ja
Ida	45-års åldern	25 år	Ja

4.3 Genomförande

Vår undersökning började med att lärare och rektorer kontaktades på skolor vi tidigare varit i kontakt med. En av oss fick kontakt med berörda lärare under ett möte ute i verksamheten och den andra genom att kontakta rektorn. När vi sammanställt namn på lärare blev de kontaktade av oss via mail, där de fick ta ställning till om de var intresserade av att delta i vår studie. Åtta lärare blev tillfrågade, där en valde att inte delta. Efter godkännande av våra intervjufrågor, kontaktades lärarna igen för att boka in tid och datum för intervju. Lärarna fick även ett informationsbrev, där deras rättigheter togs upp enligt forskningsetiska principer (se bilaga 2). Trost (2010, s. 65) lyfter fram att intervjun bör ske på en plats där den deltagande känner sig trygg. Detta gör också att den intervjuade personen inte hamnar i underläge.

Innan genomförandet valde vi att göra en testintervju på en lärare för att se om frågorna var tydliga att förstå. Vi upptäckte att vissa frågor behövde omformuleras då det skulle bli tydligare för lärarna att få en förståelse för frågorna. Vid intervjutillfället valde vi att delta båda två för att stötta varandra. En av oss ställde intervjufrågorna och den andra förde anteckningar samt spelade in ljud under intervjun med ipad/mobil. Det fanns en risk med att den intervjuade läraren blev påverkad av att det var två intervjuare, dock valde vi ändå att vara två för att kunna skapa en helhetsbild av situationen.

4.4 Trovärdighet

Bryman (2011, s. 354) lyfter fram ordet trovärdighet, som innebär hur sannolikt eller pålitligt resultatet är. Vi har valt att ljudinspela intervjuerna, för att resultatet ska kunna återberättas så trovärdigt som möjligt. Vi har även valt att ställa följdfrågor under intervjuernas gång för att säkerställa och klargöra intervjuarnas svar.

Vi har använt oss av bekvämlighetsurvalet när vi har valt ut våra respondenter till vår studie (Bryman, 2011). De som blev intervjuade är kända för oss sedan tidigare och vi har ställt oss kritiska om detta kan ha påverkat intervjuarnas svar. En positiv faktor kan vara att respondenterna känner sig trygga med oss som intervjuare och känt sig bekväma under intervjuens gång. En negativ faktor kan vara att deras svar har blivit påverkade efter vad de tror vi vill höra efter tidigare diskussioner. Vi har upplevt till en viss del att respondenterna har blivit påverkade på ett negativt sätt, eftersom vissa svar kan ha blivit anpassade efter vad vi som intervjuare vill höra. Vi har även tagit hänsyn till platsen där intervjun har ägt rum, där vi upplevt att lärarna har känt sig trygga eftersom de själva har fått bestämma platsen.

Ett problem som forskare kan stå inför i en intervjusituation är att de kan påträffa en problematik mellan vad de medverkade kan, vet och vill uttrycka. Alvesson (2011, s. 39-40) beskriver att det kan finnas olika faktorer som gör att intervjupersonen svarar på olika sätt. En faktor kan vara att intervjupersonen vill framställa svaret ”på rätt sätt”, utefter att de är involverade i politik. Detta gör att de anpassar svaret utifrån politiska åsikter, som gör att de inte berättar sin egen åsikt. Författaren menar dock att detta inte behöver betyda att intervjupersonerna ljugar i sina svar. En annan faktor kan vara att lärare har svårt att förmedla sina svar för intervjuaren, eftersom de saknar kunskap om området (Alvesson, 2011, s. 39-40). Intervjupersonerna kan språkligt uttrycka sig på ett trovärdigt sätt, men där det saknas kompetens och djupare kunskap. Det finns även de intervjupersoner som ”vet” men inte har förmåga att språkligt uttrycka det. Den tredje och sista faktorn kan vara att intervjupersonen ”hittar på” ett svar inför intervjuaren, för att uppfylla förväntningarna under intervjun. Under intervjusituationerna i den här studien, har vi upplevt att vissa intervjupersoner har anpassat sina svar utefter vad de tror vi vill höra. Detta gör att vi forskare är kritiska till om vårt resultat överensstämmer med sanningen. Detta är dock ett dilemma som ständigt kan förekomma i intervjuer med olika aktörer, beroende på vilka intervjufrågor som ställs och hur upplägget ser ut under intervjun.

Under transkriberingen av materialet har vi tolkat och sammanställt resultatet. Däremot om någon annan hade tagit ta del av vårt material hade de kunnat tolka det på annat sätt och fått fram ett annat resultat. För att materialet ska vara så trovärdigt som möjligt har vi valt att titta på materialet var och en för sig och sedan granskat den andras transkriberingar. När vi tillsammans har analyserat transkriberingarna, har vi ibland haft olika tolkningar av materialet. Efter mer analys och diskussion har vi dock enats om en gemensam tolkning.

4.5 Bearbetningsprocess

Efter att datamaterial i form av ljudinspelning samlats in, transkriberade vi det inspelade materialet. Denna transkribering skedde var för sig, där vi delade upp intervjuerna mellan oss. Därefter bytte vi transkript mellan oss för att säkerställa resultatet. Vi har utgått ifrån Rennstam och Wästerfors (2015, s. 220-234) analysmetod, som går ut på att *sortera, reducera* och *argumentera* materialet. När transkriberingen färdigställdes valde vi att sortera genom att koda datamaterialet där vi delade upp det utefter de tre kategorierna som implementeringsteorin baseras på: vill, kan och förstå. Frågeställningarna i studien har baserats utifrån dessa tre implementeringsfaktorerna. Under sorteringen av materialet valdes alla sju intervjuerna ut, då vi ansåg att alla hade en bidragande faktor till vårt resultat. Rennstam och Wästerfors (2015, s. 220-234) lyfter fram att det är viktigt att forskaren blir bekant med sitt eget material, som innebär att materialet bör läsas igenom flera gånger. Detta är något vi har tagit hänsyn till i transkriberingen. Att reducera innebär att forskaren ska bestämma vad som ska väljas och väljas bort av materialet som samlats in, enligt Rennstam och Wästerfors (2015). Under transkriberingen har vissa delar sållats bort av intervjuerna som inte har svarat på vårt syfte och frågeställningar, utan som har handlat om annat än ämnet religionskunskap. Efter och sortering och reducering av datamaterialet, valde vi att rada upp det centrala innehållet från varje intervju för att få en överblick över lärarnas svar. Därefter delades det centrala innehållet upp i olika centrala teman under varje faktor, vill, kan och förstå. Dessa teman och rubriker är vårt resultat utifrån vår analysprocess med en koppling till implementeringsteorin. Slutligen ska forskarna, enligt Rennstam och Wästerfors (2015), diskutera resultatet i form av vad författarna kallar argumentera. Det innebär att forskaren ska argumentera för sitt resultat med en koppling till annan teori.

4.6 Etiska ställningstaganden

För att våra intervjuer skulle genomföras på ett regelrätt och etiskt försvarbart sätt har vi tagit hänsyn till vissa faktorer. De fyra kriterier som vetenskapsrådet (u.å) har utformat har varit av betydelse i vår studie. De fyra kriterierna är: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Lärarna som intervjuats har blivit informerade att deras deltagande i studien är frivillig och att de har rätt att avbryta intervjun när som helst, som informationskravet innebär. Samtyckeskravet går ut på att erhålla samtycke från de intervjuade lärarna, vilket tidigt tillgodosåg innan intervjutillfället genomfördes. Det är även viktigt att de genomförda intervjuerna inte kan kopplas till de enskilda lärarna vilket konfidentialitetskravet framhåller. Detta har vi tagit hänsyn till i vår undersökning, där lärarna har fått fiktiva namn och även där skolorna har fått fiktiva namn. Avslutningsvis ska forskaren ta hänsyn till nyttjandekravet, som betyder att datainsamlingen endast använts i den aktuella forskningen samt att den förvaras säkert och raderas när studien är klar. Denna information var också något som deltagarna fick ta del av (Vetenskapsrådet, u.å. s. 7-14).

5. Resultat

I detta kapitel presenteras lärarnas intervjuer under faktorerna vill, kan och förstå som implementeringsteorin baseras på. Under varje rubrik finns det underrubriker för att tydliggöra och sortera vårt resultat. Det presenteras även en sammanfattning om vad lärarna i studien har fört fram under varje faktor. Frågeställningarna som studien baserats på är:

Vilka problem synliggörs avseende lärares religionsundervisning utifrån implementeringsteorin?

- Vilken vilja att implementera religionskunskap uttrycker lärarna?
- Vad uttrycker lärarna när det gäller förutsättningar och resurser i religionskunskap?
- Vilken kompetens uttrycker lärarna när det gäller implementering av religionskunskap?

5.1 Vill

Under denna rubrik kommer lärares intresse för ämnet att presenteras samt de förbättringsförslag lärarna har lyft fram för att motivera och förbättra sin undervisning.

5.1.1 Olika faktorer för lärares motivation

Lennart tycker att religionskunskap är väldigt intressant för att det ligger nära ämnet historia. Han menar att alla världsreligioner är viktiga och att eleverna ska få en förståelse för dem. Även Greta upplever att religionskunskap är ett intressant och kul ämne, men lyfter fram olika orsaker till detta. Hon framhåller att det är roligt, speciellt med elever på mellanstadiet där hon ser eleverna både som små men även att de är på väg till att bli blivande tonåringar med djupa tankar och reflektioner. Greta lyfter fram att religionskunskap kan läggas på många olika nivåer för eleverna.

Det är ett intressant ämne just med eleverna i den här åldern, mellanstadiet. De har väldigt många synpunkter, tankar och idéer och ibland är det ju väldigt små i sina tankar. Nästan så dom tänker Gud på ett litet moln fortfarande och ibland har dom väldigt djupa insikter (intervju med Greta).

Däremot inledde Greta intervjun med att säga att hon inte känner något speciellt för religionskunskap, utan att det är ett ämne precis som alla andra ämnen.

... om ni hade intervjuat mig om historia då hade jag nog sagt samma sak (intervju med Greta).

Greta menar att om vi hade intervjuat henne om ett annat ämne så hade hon svarat på liknande sätt. Vi tolkar detta som att religionskunskap inte är hennes "bästa" ämne, eftersom hon flera gånger nämner att det enbart är ett ämne bland flera andra ämnen i skolan. Detta kan tolkas som att hon trots allt inte är särskilt motiverad för ämnet, utan bara ser det som "ett i mängden".

Ida uttrycker att religionsämnet är roligt och intressant, men att detta beror på andra faktorer än vad Greta och Lennart har lyft fram tidigare. Ida menar att religionsämnet är otroligt viktigt, speciellt nu med alla nyanlända elever som kommer till Sverige.

Man måste vara påläst för det är ju en livsstil som man måste veta om. Vad alla barn har med sig... hur de lever hemma... hur man ska kunna ta emot dom på bästa sätt. Det som händer i världen. Jag kan tycka att det är ett viktigt ämne (intervju med Ida).

Ida påpekar att religionsämnet är viktigt på olika sätt för dagens mångkulturella samhälle. Dock menar Ida under samtalets gång att det är ett svårt ämne, men som hon inte riktigt kan förklara mer ingående. Denna svårighet skulle kunna bero på att Sverige har blivit mer mångkulturellt, med många nyanlända elever och elever med många olika religiösa bakgrunder. Detta kan utmana lärares arbete i religionskunskap, eftersom det är fler religioner att ta hänsyn till samt fler elevers åsikter och funderingar, som det kanske inte fanns förr.

Både Lisa, Mats, Elin och Maria framhåller att de tycker att religionskunskap är ett spännande ämne. De uttrycker dock olika orsaker till detta. Maria lyfter fram att eleverna är intresserade av religionsämnet, som gör att hon som lärare känner sig motiverad till att undervisa i det. Även Mats upplever att eleverna kan se ämnet som spännande. Han beskriver religionsämnet som en utveckling i elevers lärande, där eleverna börjar med egna tankar, åsikter och fördomar som sedan leder till att eleverna tycker att det är ett spännande ämne.

Elin tycker att vissa delar av religionsämnet är roligt. Hon anser att det är viktigt att eleverna ska känna att det är ett roligt ämne och att det krävs en hel del arbete för att komma dit. Hon påpekar att ämnet religion är extra viktigt i dagens samhälle och att det är ett viktigt budskap att få fram hos eleverna. Lärarna diskuterar att det är ett spännande ämne eftersom eleverna tycker så, men lärarnas egen motivation för religionskunskap synliggörs inte på samma sätt under samtalen. Frågan är vad händer om elevernas motivation inte finns där.

Däremot upplever Maria, Mats och Elin religionskunskap som svårt och utmanande. Maria menar att vissa delar av religionsämnet är främmande för eleverna och då krävs det mer från henne som lärare att motivera eleverna till ämnet. Mats upplever en annan problematik med att eleverna ofta har en stereotyp bild av religionerna och att det krävs att lärarna öppnar nya vägar för dem. Elin har delade åsikter om religionskunskap och i vissa delar av religionskunskapen känner hon inte samma trygghet.

Sen dom andra religionerna är himla roliga och spännande dom också, men där känner man kanske att man inte har samma trygghet i det eller vad man ska säga. Ibland kan man känna att "blev det rätt nu eller blev det fel?". Alltså, kristendomen är man ju rätt säker på så (intervju med Elin).

Elin framhåller att hon är säker på kristendomen, vilket kan tolkas som att hon är osäker på resterande religioner i vissa situationer där hon inte känner samma trygghet. Detta kan även leda till att hon fokuserar och lägger mer tid på kristendomen som hon känner sig säker i, jämfört med de andra religionerna. Hon upplever en viss svårighet med nyanlända elever. Elin fortsätter att vissa nyanlända elever har ett motstånd till att lära sig om andra religioner än sin egen. Där påpekar Elin att hon måste förklara och vara tydlig med hur den svenska skolan fungerar.

5.1.2 Förbättringsförslag

Lärarna upplever att ämnet är roligt, intressant och spännande men framhäver dock att det finns delar som behöver förbättras. Lennart lyfter fram att hans undervisning kan förbättras genom att till exempel, åka på studiebesök till en moské eller synagoga. Lennart menar att om eleverna får åka på studiebesök och träffa människor med annan religiös bakgrund än sig själv, kan religionsundervisningen förbättras. Däremot ser Greta att undervisningen behöver förbättras genom fler diskussioner om hur religionerna påverkar samhället och människor. Hon lyfter även fram att media har en stor roll som kan påverka eleverna både negativt och positivt.

Ida framhåller ett annat sätt att förbättra undervisningen som hon har sett som en problematik. Hon upplever att ämnet behöver kopplas mer till elevernas vardag genom att bjuda in elevers föräldrar eller andra personer som kan berätta om religioner. Hon påstår att elever som är i 10-11 års ålder inte enbart kan läsa i en lärobok om hur en religion fungerar utan att de måste få uppleva religionen på andra sätt. När eleverna får läsa fakta så förstår de inte religionen på det sätt som Ida önskar. Även Mats beskriver att det är viktigt att koppla religionskunskapen till elevernas vardag och verklighet.

De får ju inte bli så högtravande att... liksom att det är en värld de inte befinner sig i eller att de tycker det är konstigt. Det tror jag går att göra, genom att hitta olika infallsvinklar (intervju med Mats).

Elin anser att religionsämnet ska lyftas fram mer i undervisningen, även i andra ämnen när de pratar om åsikter och tankar om samhället.

Man kanske skulle påvisa det lite mer, därför då kanske de hade blivit positivare för eleverna. Att få fram att religion är så mycket de tänker gå till kyrkan när de hör ordet religion eller vad det nu är (intervju med Elin).

Elin nämner också att hon skulle vilja använda sig mer av dramatisering eller att åka iväg på studiebesök, ”för det ger ju så himla mycket”. Flera av lärarna har många tankar kring hur religionsundervisningen ska förbättras på olika sätt, frågan är varför inte detta redan har gjorts. Dramatisering kan användas i undervisningen, utan några kostnader. Även att koppla undervisningen till elevernas vardag går att genomföra, men är fortfarande enbart ett förbättringsförslag enligt lärarna i studien. Frågan är varför lärarna inte genomför dessa förbättringar för att utveckla sin undervisning - är de inte tillräckligt motiverade eller finns det för få resurser/för lite pengar för att genomföra vissa förslag?

Sammanfattningsvis i detta kapitel tyckte de flesta lärarna att religionskunskap är ett spännande, roligt och viktigt ämne i skolan. Flera av lärarna lyfte fram hur viktigt religionsämnet är i dagens samhälle och påpekar vikten av att skapa motiverade elever. Detta kan göras genom att få undervisningen mer kopplad till elevernas vardag. Dock upplever vissa lärare att det är ett svårt ämne i dagens samhälle med många nyanlända elever och en ständig förändring till ett mer sekulariserat land. Lärarna lyfter även fram olika förslag för att utveckla sin religionsundervisning.

5.2 Kan

Under denna rubrik presenteras lärarnas funderingar om tidsbrist i religionsämnet, vilket material som finns tillgängligt i religionsundervisning samt vilka resurser som finns på skolan.

5.2.1 Tidsfördelning

Lennart lyfter fram tankar om hur de tre läsåren på mellanstadiet kan se ut och hur tiden för de olika delarna i religionskunskap kan fördelas. I årskurs 4 jobbar de med kristendomen och fortsätter med resterande världsreligioner i årskurs 5 och 6. Exakt hur mycket tid som Lennart lägger på de olika delarna är svårt att säga och det beror på flera faktorer. Han nämner att det beror på om han jobbar tematiskt och hur gruppen är som han undervisar. Detta tolkar vi som att Lennart inte har koll på hur mycket tid varje område får i religionsämnet, vilket lärare behöver veta för att planera och bedöma sina elever. Även Maria, Elin och Greta lyfter fram liknande tidsfördelning mellan de olika områdena i religionsämnet. Maria berättar att de fem världsreligionerna delas upp på de olika årskurserna. I årskurs 4 är det fokus på kristendomen, i årskurs 5 läser de om judendomen och islam och i årskurs 6 får de lära sig om hinduism och buddism. Maria lyfter även fram att de lägger tid på att jämföra mellan religionerna i årskurs 6. Även Greta lyfter fram att de jobbar om kristendomen i årskurs 4 och de övriga världsreligionerna i årskurs 5 och 6. Elin framhåller att kristendomen får mycket tid i årskurs 4 medan resterande religioner inte får lika mycket undervisningstid.

Sen dom andra religionerna får väl inte lika mycket tid så ... man går inte på djupet med dom. Där tänker jag att man lägger lite mer tid på islam kanske, än på de resterande religioner, eftersom vi har det så nära oss i samhället och det är värdefullt för dom eleverna att veta från vår sida liksom. Och att de andra eleverna får förståelse för deras religion (intervju med Elin).

De flesta lärarna lägger mer tid på kristendomen, än vad de gör på de andra världsreligionerna. Vi tolkar detta som att de lägger mest tid på den "enklaste" religionen som lärarna vet mest om och att resterande religioner får mindre tid i undervisningen. Till skillnad från Elin, Greta, Lennart och Maria så beskriver Mats utmaningen som finns i årskurs 4. Han nämner att det oftast tar lite längre tid i årskurs 4, så som att få in arbetsrutiner och strukturer. Därför är det svårt för honom att tala om hur han fördelar tiden inom de olika områdena i religionskunskap. Liknande som Lennart, framhåller Mats att de ibland arbetar tematiskt, där ämnet historia ibland kopplas in i religionsämnet. Mats lyfter även fram att de lägger tid på att jämföra de olika religionerna i årskurs 6, liknande som Maria tidigare nämnt.

Till skillnad från de andra lärarna i studien lyfter Elin fram att de inte går på djupet med världsreligionerna, men att det läggs mer tid på islam eftersom den religionen är närmre oss i dagens samhälle. Orsaken till att Elins undervisning inte går in på djupet på religionerna kan vara att hon känner av tidsbristen att hinna med alla religioner. Därför blir det ytlig undervisning. Detta kan också bero på andra faktorer som bristande kunskaper och missuppfattningar av läroplanen.

En annan del i religionsundervisningen är etik och moral. Alla lärare i studien har liknande svar kring att etik och moral vävs in i både religionskunskapen och i andra ämnen. Lennart väver in moral och etik i undervisningen i både religionskunskap och övriga ämnen.

Religion är ju också mycket moral och etik och att stå för sin åsikt, så det är ju också så ja då bygger jag in det i alla ämnen (intervju med Lennart).

Maria tar in delen etik och moral i sin undervisning, där eleverna får diskutera utifrån olika frågor. Greta lyfter också fram att etik och moral vävs in i undervisningen.

Jag kan nog inte påstå att jag tänker att nu ska vi jobba så här många lektioner åt att prata de här moraliska dilemman och de här lektionerna till att prata om religionen, utan det vävs ju liksom in. Visst kan man diskutera vissa etiska dilemman utifrån ett givet ämne men det är enstaka lektioner som man gör det, eller ja ivarje fall jag (intervju med Greta).

Delen etik och moral väver Greta in i undervisningen, men ses inte som ett ämne som får bestämda lektioner. Mats menar att etik och moral får en stor plats i undervisningen men till största del i andra ämnen och diskussioner. Även Elin tillägger att etik och moral vävs in i undervisningen.

Det som skiljer sig mellan lärarna är att Maria framhåller att det är svårt att säga hur mycket tid etik och moral får i religionsundervisningen, eftersom den delen vävs in i annan undervisning. Resterande lärarna nämner inget om att det är svårt att säga hur mycket tid den delen får, utan tar enbart upp att det är ett ämne som vävs in i övrig undervisning. Ida lyfter fram att delen etik och moral får för lite tid i religionsundervisningen.

Men så säger vi oftast såhär att vi tar in etik och moral i den vanliga undervisningen. Vi har lite konflikthantering... men jag tror att man kan göra mycket mer med etik och moral, det måste in på schemat. Det har vi inte. Så gör man lite små instick ibland, "Nej nu måste vi ha lite etik" och så pratar man ett tag om det (intervju med Ida).

Hon framhåller att etik och moral borde finnas med som en del på schemat och att det oftast vävs in i övrig undervisning och därmed inte synliggörs. De andra lärarna i studien har inte beskrivit delen etik och moral som ett eget ämne som det är i läroplanen, utan lyfter fram etik och moral som inkluderas i övriga skolämnen. Detta kan bero på att lärare upplevt tidsbrist och väljer därför bort etik och moral, eftersom det ses som ett mindre viktigt område jämfört med resterande områden i religionskunskap. Det kan också bero på att etik och moral ses som ett svårt och utmanande, som kräver många diskussioner med elever.

Ida, Maria och Lisa beskriver att det finns tidsbrist på olika sätt i religionsämnet. Ida berättar om dilemman kring hur mycket tid alla SO-ämnen ska få i religionsundervisningen. Alla fyra ämnen får 150 minuter i veckan och enligt Ida är det alldeles för lite.

Jag la ner halva terminen i 6:an på religion, 30 lektioner på det. Det är mycket att gå igenom på alla världsreligioner då det bara blir sex lektioner på varje religion. Etik och moral sprider man ut, typ två veckor per termin (intervju med Ida).

Maria har upplevt att tiden inte räcker till när det gäller att utmana de starka eleverna. Hon menar att endast svaga och medel presterande elever får mer tid i religionsämnet jämfört med starka elever. Lisa har upplevt en annan problematik som är att hinna med allt som står med i läroplanen. Hon har tidigare erfarenheter av att undervisa religionskunskap på högstadiet och gymnasiet, där hon anser att eleverna redan har baskunskaper som ligger till grund för att bedriva en mer djupgående undervisning. Därför tycker hon att det är svårt att hinna med alla delar i läroplanen då eleverna inte har baskunskaperna med sig sedan tidigare. Lisa lyfter fram att hon delar upp alla SO ämnena men att de går in i varandra ändå.

5.2.2 Material

Alla lärare använder sig av en lärobok i religionsundervisningen, samtidigt som vissa av lärarna i studien upplever en bristande kvalitet och svårigheter med läroböckerna.

Lennart, Greta och Ida upplever att läroboken är bra att använda sig av i religionsundervisningen. Ida beskriver att läroboken har en bra koppling till dagens läroplan, LGR 11. Hon upplever materialet som tydligt och bra, med mycket fakta om religionerna och hur de lever i andra länder med olika religioner. Hon nämner dock att materialet hade behövt vara mer kopplat till vardagen och vad som händer i världen. Maria och Mats har andra upplevelser av sin lärobok, då det är kopplat till den gamla läroplanen.

Även om jag kanske hade velat ha nytt material som är lite mer inriktat på den här läroplanen och just det här att resonera, dom där fina orden som är med i läroplanen hela tiden nu som inte fanns med i den förra. Men att resonera, analysera och det där, att läromedlen också ger möjlighet till det. Men man kan inte få allt (intervju med Maria).

Maria menar att deras material inte är anpassat utifrån den nya läroplanen och detta skapar en viss problematik i planering och skapande av undervisning. Mats belyser att de funderar på att köpa in en ny lärobok. Han lyfter även fram att delen etik och moral inte får någon plats i läroboken och detta leder till att han får ta fram eget material. Både Maria och Mats framhåller att de inte är nöjda med läroboken, men frågan är varför det inte köps in nytt material. Det kan bero på att det är för hög kostnad eller att det inte prioriteras att köpa in nya läroböcker till religionskunskapen på just den skolan.

Förutom läroböcker använder sig lärarna av annat material. Lennart lyfter fram att de använder sig av Ipad, filmer och diskussioner i undervisningen. Även Greta och Elin använder sig av filmer och Ipads med olika appar samt arbetsblad. Mats beskriver också att han använder sig av filmer, artiklar och kamratposten. Han menar att det är ett mer elevnära material. Mats använder sig även av vardagssituationer i form av diskussioner om raster och liknande. Han belyser vikten av att prata utifrån elevernas vardag och verklighet i religionskunskapen då de får en bättre förståelse för olika tankar och frågor. När Maria ska diskutera etik och moral med sina elever använder hon sig av skönlitterära texter för att kunna föra en djupare diskussion. Till skillnad från resterande lärare som använder sig av bland annat läroboken som bas, så skapar Lisa sitt eget material som är anpassat efter eleverna på olika nivåer. Nivåerna som Lisa skapar i sitt material är det endast hon och den berörda eleven är medveten om. Dock framhåller hon att läroboken finns i åtanke när planering av undervisningen sker.

Greta och Ida lyfter fram att det saknas en del material som de hade velat använda i sin religionsundervisning. Greta nämner att hon saknar temalådor från AV-media, som finns i andra ämnen.

Jag hade ju lite grejer med mig som jag visade, buddistiska saker som jag själv privat har köpt. Det finns tyvärr inte så mycket saker utan man får titta på bilder istället (intervju med Greta).

Greta har själv privat köpt in religionssaker men tycker att det saknas material för att utveckla undervisningen. Även Ida har stött på en svårighet där en kurs och religionsboken inte stämmer överens kring området "Vem är Gud?". På en kurs som Ida deltog i fick hon beskrivit för sig att Abrahams Gud är centralt för flera religioner. Dock har hon inte fått ett

bra bemötande av elever som har sagt det motsatta. Eftersom Abrahams Gud inte nämns i religionsböckerna, så tycker Ida att det är ett dilemma att utgå ifrån det.

5.2.3 Resurs

Lärarna i studien framhåller att de har olika slags hjälpmedel och resurser i religionsundervisningen. Ida beskriver att de har bra stöd för nyanlända och elever med svårigheter, då dem har tillgång till inläsningstjänst. Där finns en sammanfattning från SO: böckerna på arabiska som nyanlända elever kan ta del av. Ida nämner också att de har tillgång till studievägledare som alltid är med på deras SO och NO lektioner. Däremot upplever Ida en svårighet med material till nyanlända elever eftersom lärarna ofta får önskemål om att översätta alla texter i böcker.

Sen vill dom att vi ska översätta allt själva, men den tiden har vi ju inte (intervju med Ida).

Ida menar att hon och övriga lärare inte har tid att översätta alla texter till annat språk. Detta kan bero på både tidsbrist och att hon inte har motivation att lägga sin tid på detta. Greta tycker att hon har goda förutsättningar för att kunna bedriva religionskunskapen, precis som vilket annat ämne som helst.

Det är ju bara något man planerar och genomför, det finns ju inga hinder för det. Och nej inte för mig personligen heller för jag tycker att det är ett intressant ämne (intervju med Greta).

Greta menar att religionskunskap inte är svårt då det endast krävs planering och genomförande av undervisningen, precis som i vilket annat ämne som helst. Greta fortsätter att berätta hur de arbetar med nyanlända elever. Hon anpassar undervisningen genom att eleverna får översätta texter via sin ipad, komprimera materialet och ge lättare uppgifter. De nyanlända eleverna är alltså oftast inte med på SO:n utan läser svenska istället. Lennart tycker att de har goda förutsättningar för att bedriva en bra religionsundervisning, i form av att de har nära till församlingshem och kyrka. De har även användning av nyanlända elever som kan berätta om sin religion och studiecoacher som stöd för nyanlända elever. Även Maria lyfter fram att de använder sig av Ipads till elever med svårigheter och för de nyanlända eleverna ska de ha en introduktion, för att presentera vad religion är och varför de läser det. Till skillnad från Greta, Lennart och Ida lyfter Maria även fram att hon har hjälp av erfarna kollegor eftersom hon är relativt nybliven lärare. Detta har ingen av de andra lärarna i studien nämnt.

Vissa av lärarna har uttryckt att de inte har tillräckligt med resurser för att kunna utveckla sin undervisning. Greta har önskemål om att få åka ut på fler studiebesök och få in gäster till undervisningen, men att resurser och pengar inte räcker till. Detta är även en svårighet i Elins fall, där de inte heller åker på studiebesök eller bjuder in gäster då de inte har tillräckligt med pengar. Mats berättar att de använder sig av inläsningstjänst och bilder till nyanlända och elever med svårigheter. Dock lyfter han fram att kommunen inte vill köpa in läromedel på andra språk som till exempel, arabiska. Detta för att det är en för dyr kostnad. Mats ställer sig frågande till detta, då högstadiet i kommunen hade fått tillgång till läromedlet.

Sammanfattningsvis lyfter lärarna fram att det inte finns resurser och pengar för att kunna åka på studiebesök eller att bjuda in gäster som kan berätta om de olika religionerna. De flesta lärare baserar sin undervisning på läroböcker, där de även finns dilemman med läroböcker som inte är kopplade till den nya läroplanen. Vad det gäller nyanlända elever och elever med svårigheter har de en hel del material och stöd som kan hjälpa dem i religionsundervisningen.

Men även där finns det önskemål om att få in mer material, det är dock en kostnadsfråga. Däremot uttryckte vissa lärare att de hade tillräckligt med material i undervisningen.

5.3 Förstå

I detta kapitel kommer lärares kompetens, utbildning och förståelse för skolans styrdokument presenteras.

5.3.1 Kompetens

Lärarna i studien har beskrivit sin kompetens i relation till religionskunskapen i skolan. Lisa upplever att hon besitter för hög kompetens, eftersom hon tidigare har jobbat på högstadiet och gymnasiet. Lisa menar att hon ibland har för höga förväntningar på sina mellanstadieelever, eftersom hon har lite mer kompetens än vad som behövs för den åldern. Mats framhåller att hans kompetens räcker till, efter utbildning och ett antal års erfarenhet. Till skillnad från Mats och Lisa lyfter Lennart fram att han har tillräckligt med kompetens, men att det är viktigt att vara trygg i sin lärarroll för att bedriva en bra religionsundervisning.

Men det är viktigt att man är trygg i sin tro eller ja, sin icke tro. Jag är ju själv, jag säger mig vara kristen men inte aktivt kristen. Jag går inte i kyrkan varje söndag men jag är ändå det (intervju med Lennart).

Det Lennart menar är att lärare måste vara trygg i sin religiösa tro och i sin lärarroll för att sprida denna trygghet till sina elever. Lennart anser att han har tillräckligt med kompetens, men att det centrala för att bedriva en bra undervisning är att lärare är trygga i sig själva. Även Greta upplever att hon har tillräckliga ämneskunskaper för att undervisa i religion, däremot vill hon gärna läsa mer för att kunna fördjupa sin undervisning. Hon menar dock att hon hade velat fördjupa sig mer i alla ämnen och inte bara i religion.

Vissa av lärarna uttrycker att de inte har tillräckligt med kompetens för att undervisa i religionskunskap. Maria upplever att hon hade velat ha lite mer ämneskunskaper i religionsämnet för att kunna gå djupare in i diskussioner med elever. Detta för att hon ibland inte har svar på elevernas frågor. Hon framhåller att det ligger mycket hos henne själv, att hon själv måste uppdatera sig och läsa mer om religioner för att få fördjupade ämneskunskaper. Frågan är varför Maria inte lägger mer tid på att fördjupa sina kunskaper inom ämnet om hon själv inser att det behövs. Detta kan bero på att hon inte har tillräckligt med tid, att hon är omotiverad till att fördjupa sina kunskaper eller att hon inte har tillgång till att vidareutbilda sig. Elin känner att hennes kompetens ibland inte räcker till i religionsämnet. Elin menar att hon ibland behöver läsa på lite innan hon startar upp ett nytt område, för att känna sig säker i sin lärarroll och på sina ämneskunskaper. Elin fortsätter att berätta att det inte pratas så mycket om religionsämnet och att det heller inte finns så mycket kompetensutveckling inom det.

Sen beror det också på mig kanske, att det inte är det viktigaste att jag går en kurs i utan det är så mycket annat i skolan idag som man prioriterar. Det är kanske fel egentligen, för oftast så tänker jag att man inte fokuserar så mycket på ämneskunskaperna. Att bli duktigare på dom (intervju med Elin).

Även Ida lyfter fram att hon själv behöver mycket mer ämneskunskaper eftersom det är ett viktigt ämne i skolan. Hon berättar att ”Vi tar det nog att det inte är så viktigt”. Ida berättar också om ett dilemma som hon har upplevt vad det gäller sitt förhållningssätt gentemot sina

elever. Det som Ida har stött på är hur mycket hon som lärare får tycka och säga till om inför eleverna. Ibland har hon varit delaktig i diskussioner om religioner som strider mot mänskliga rättigheter, där hon har velat säga sin åsikt men inte vågat. Ida fortsätter: ”Får jag visa att jag är kristen som lärare? Jag vet inte. Och hur mycket?”. Ida känner sig osäker på hur hon ska förhålla sig icke-konfessionellt i sin undervisning. Detta kan bero på att läroplanen inte är tillräckligt tydlig i hur lärare ska vara i sin yrkesroll vad det gäller icke-konfessionellt förhållningssätt.

Andra svårigheter som finns är bemötandet av elever i religionskunskapen. Elin har stött på en svårighet när det gäller mötet med elever som tillhör en annan religion. Ibland har dessa elever haft svårt att förstå att de ska lära sig om andra religioner än sin egen. Däremot menar Elin att det inte är så vanligt att den situationen förekommer men att om det händer går det snabbt att förklara hur religionskunskapen fungerar i Sverige. Maria beskriver också att hon har stött på en svårighet vad det gäller bemötandet till elever som har en negativ syn på en religion. Hon menar att eleverna ibland kan ha fördomar kring en viss religion. Maria tror detta kan bero på media men också från föräldrar och var de är uppväxta. Även Mats nämner att eleverna kan ha fördomar med sig kring religioner. Greta har upplevt en annan problematik som kan vara bemötandet av elevers åsikter och tankar som hon själv som lärare inte kan stå bakom. Greta lyfter fram att hon använder sig av diskussioner för att lösa denna problematik, men hon upplever inte att det är obehagligt eller jobbigt i dessa situationer. Dessa svårigheter som lärarna i studien lyfter fram kan bero på att lärare inte har den kompetensen som behövs för att bemöta elevernas tankar i religionskunskap. Detta kan även handla om tolkning av läroplanen, då lärare själva inte vet hur mycket de ska dela med sig av till sina elever.

5.3.2 Lärarutbildning och fortbildning

Lisa och Maria har båda upplevt att lärarutbildningen inte har räckt till för att få den kompetens de önskat för att kunna bedriva sin religionsundervisning. Lisa var besviken på sin lärarutbildning när hon läste SO då hon hade förväntat sig bättre ämneskunskaper inom ämnet. Hon nämner även att hennes kompetens har utvecklats under de år hon varit verksam lärare. Maria lyfter också fram att lärarutbildningen inte gav de kunskaper hon önskat då hon läste alla fyra SO: ämnen på 30 poäng. Lärarutbildningen har fortfarande detta system, där alla fyra SO: ämnen inkluderas under en termin på 30 hp. Detta kan bidra till att tiden inte räcker till för att få djupare kunskaper om de olika områdena i SO-undervisningen.

En annan problematik som Elin har stött på är fortbildningar i religionskunskap. Hon framhåller att religionsämnet inte prioriteras i skolan, utan andra fortutbildningar som handlar om bedömning, IT och styrdokumentet har varit i fokus. Däremot känner hon att det hade behövts en kompetensutveckling i religionsämnet, eftersom samhället ser ut som det gör idag och att religionen blir allt viktigare. Hon nämner att hon önskade att gå på SO-fortbildning i 15 år på sina medarbetarsamtal. Förra året fick Ida igenom sin önskan, men tyckte att kursen ”spände över för mycket”, då det var 12 föreläsningar under en hel dag. Hon menar att lärare ofta nöjer sig med det material som finns i sin undervisning, men att fortbildningar behövs för att utveckla lärares kompetens.

5.3.3 Läroplanen, LGR 11

Både Lennart och Greta berättar om hur deras planering ser ut för religionsundervisningen. I planeringen utgår Lennart från det centrala innehållet och mål, där han påpekar att undervisningen inte endast ska handla om detaljer.

Det är viktigt att se vad som är mest holistiskt viktigaste med de så att man inte hamnar i detaljer. Detaljer pratar man också om men att man förstår de stora dragen som är de man vill framföra till dom (intervju med Lennart).

Greta beskriver att det viktigaste är att undervisningen baseras på hur religionerna är och inte på själva tanken varför det är som det är.

Då är det bättre att bara berätta så här gör man inom buddismen och så är det liksom bara. Sen så när man blir lite äldre på högstadiet så kan man kanske mer diskutera att man gör så för att man tänker på detta sättet (intervju med Greta).

Det Greta lyfter fram är att fokuset ligger på faktakunskaper som till exempel, vad de olika ”böckerna” heter och även ”lokalernas” namn. När eleverna har blivit äldre tycker hon att de ska diskutera med bakomliggande orsaker till hur religionerna växt fram. Detta kan bero på att både Lennart och Greta känner tidsbrist i ämnet, har bristande kunskaper eller att de inte är tillräckligt motiverade för att gå djupare in på religionerna. Det kan också bero på att de har missuppfattat läroplanen där de tror att det är fokus på ytliga kunskaper på mellanstadiet och på högstadiet är det mer djupgående diskussioner. Frågan är varför Greta och Lennart enbart undervisar utifrån ytliga kunskaper i sin religionsundervisning. Ida tycker också att religionsundervisningen blir ganska ytlig då undervisningen endast baseras på faktakunskaper. Hon upplever även att hon endast kan ge eleverna ytlig fakta om religionerna, istället för att gå mer djupgående. Ibland känner hon att ”Nej, jag kan inte lära dem något alls”, utan det blir väldigt stereotypt.

Jag kan lära dom fakta om religionen, ja väldigt stereotypt, såhär är det. Men jag tror inte att det skulle stämma om en buddist eller hindu hade kommit in. ”Nej, såhär har vi det inte”, hade dom tänkt (intervju med Ida).

Ida påpekar ett exempel om en buddist hade kommit in i klassrummet och fått se elevernas ”stereotypa” undervisning. Ida beskriver liknande som Lennart och Greta, att undervisningen baseras på ytliga kunskaper. Det som skiljer dem åt är att Ida reflekterar mer kring hur undervisningen blir om det blir för ytlig för eleverna.

Till skillnad från Greta och Lennart, så har några av de andra lärarna andra tankar kring hur lärare ska planera sin undervisning. Maria planerar sin undervisning med hjälp av kollegor och sätter ihop en pedagogisk planering som innehåller centralt innehåll, kunskapskrav och bedömning. Planeringen brukar eleverna få vara delaktiga i.

Mats gör också pedagogiska planeringar där centralt innehåll och kunskapskrav är i fokus. Eleverna får oftast vara med och påverka planeringen till viss del.

De har viss möjlighet att påverka i alla fall arbetssättet och hur de blir bedömda, i vilka situationer. Där brukar dom ha någon ide kanske som vi brukar ta med och så (intervju med Mats).

Mats menar att planeringen inte alltid går att följa till punkt och pricka, då det händer oförutsägbara saker ute i världen som till exempel, terrordådet i Paris. Elins planering utgår

från centralt innehåll och målen där det även sker en konkretisering för eleverna. Slutligen sker det även en bedömning av området. Hon belyser att lärarna på hennes skola strävar efter att göra liknande pedagogiska planeringar, för att ha en likvärdig undervisning och för elevernas trygghet. Däremot lyfter Maria fram en svårighet med planeringen. De lägger mycket tid på att diskutera om de olika religionerna och den klassen hon har nu brinner för diskussioner.

Sen är det inte alltid lätt att diskutera med dem, för man hamnar som jag sa innan, i det här svårare diskussionerna som jag tänker ibland ” Oj, hur ska jag ta mig ur det här?” (intervju med Maria).

Maria belyser att diskussioner är ett roligt arbetssätt att använda sig av men att det ibland även kan finnas svårigheter med det, då hon kan hamna i en obekväm situation där det finns frågor hon inte kan svara på. Dock menar hon att det är viktigt att eleverna får tiden att ställa frågor, eftersom det är ett ämne som väcker många tankar.

En annan problematik som finns med dagens läroplan är att Lisa anser att den är svårtolkad och att alla lärare tolkar den på olika sätt. Däremot framhåller Ida att läroplanen är tydlig, där innehållet är bra och att lärare själva får bestämma hur mycket tid alla områden ska få. Dock upplever hon bedömningen som en svår del, då lärarna på hennes skola bedömer på olika sätt. Hon nämner att läroplanen ändå är ganska otydlig eftersom lärarna tolkar den på olika sätt.

Sammanfattningsvis har många lärare i studien lyft fram att de inte har tillräckligt med ämneskunskaper för att undervisa i religionsämnet. Delvis kan detta bero på lärarutbildningen och även att det saknas fortbildning inom ämnet. Dessa lärare lyfte även fram att de ofta fick uppdatera sig genom nyheter och faktakunskaper innan ett nytt område påbörjades. Vissa av lärarna kände dock att de hade tillräckligt med kompetens och att det handlade om hur trygga lärare var i sin yrkesroll. De flesta lärarna planerade sin undervisning utifrån läroplanen, där det fanns delade åsikter om upplevelsen med styrdokumentet. Det som också upplevdes av flera lärare var att området etik och moral vävdes in i övrig undervisning, där en lärare synliggjorde problemet kring detta. En annan problematik är att flera lärare upplevde att undervisningen blir för ytlig för eleverna.

5.4 Sammanställning av resultat

I det här avsnittet presenteras en sammanställning av resultatet. I tabell 2 beskrivs vad lärarna har uttryckt under respektive implementeringsfaktor. Tabell 3 presenterar en sammanfattning av lärarnas implementeringsproblematik.

Tabell 2. I tabellen beskrivs sammanfattande vad de deltagande lärarna uttryckt under implementeringsfaktorerna vill, kan och förstå.

	Lennart	Greta	Mats	Elin	Ida	Lisa	Maria
Vill	Intressant, nära historieämnet.	Intressant, dock är det ett ämne som alla andra ämnen	Spännande ämne, svårt/utmanande.	Vissa delar är roliga. Svårt och utmanande.	Roligt och intressant men svårt ämne.	Spännande ämne	Spännande ämne, svårt och utmanande.
Kan	Finns ingen tidsbrist. Har bra material. Bra resurser.	Finns ingen tidsbrist. Saknar en del material. Har inte tillräckligt med resurser.	Finns ingen tidsbrist. Vill förnya materialet Har inte tillräckligt med resurser.	Känner av tidsbrist. Har bra material. Har inte tillräckligt med resurser.	Känner av tidsbrist. Saknar en del material. Har inte tillräckligt med resurser.	Känner av tidsbrist. Gör sitt eget material. -	Känner av tidsbrist. Vill förnya materialet Bra resurser.
Förstå	Tillräcklig kompetens, lärare ska dock vara trygg. - Inte svårt att tolka läroplanen.	Tillräcklig kompetens, vill fördjupa sina kunskaper i alla ämnen. - Inte svårt att tolka läroplanen.	Tillräcklig kompetens. - Inte svårt att tolka läroplanen.	För lite kompetens. Otillräcklig utbildning. Inte svårt att tolka läroplanen.	För lite kompetens. - Svårt att tolka bedömningen i läroplanen.	För hög kompetens. Otillräcklig lärarutbildning. Svårt att tolka läroplanen.	För lite kompetens. Otillräcklig lärarutbildning. Svårt att tolka läroplanen.

Tabell 3 Sammanfattning av lärares implementeringsproblematik i ämnet.

Vill	Kan	Förstå
Religionskunskap är ett roligt ämne men svårt.	Tidsbrist Material saknas Inte tillräckligt med resurser	För lite/hög kompetens Otillräcklig utbildning Svårtolkad läroplan

Sammanfattningsvis är de två faktorerna kan och förstå mest i fokus, där implementeringsproblemet synliggörs i högsta grad. Under dessa faktorer uttryckte lärarna ett flertal olika problemområden som antingen saknas eller som inte är tillgängligt på deras arbetsplats. Under faktorn vill, så var de flesta lärare motiverade och påpekade att det viktigaste var att eleverna var motiverade för ämnet.

6. Avslutning

6.1 Diskussion

Under följande rubrik kommer metod och resultat diskuteras i samband med tidigare forskning.

6.1.1 Metoddiskussion

Intervjutillfällena i denna studie ägde rum på tre olika skolor via enskilda samtal med lärare. Vi har dock funderat på vilket resultat vi hade fått om vi hade haft gruppintervjuer antingen med endast 4-6 lärare eller om vi skulle blandat låg- och mellanstadielärare. Det finns både för- och nackdelar med att intervjua lärarna i grupp. Å ena sidan kan vissa lärare ha svårt att öppna sig och vara ärliga i en grupp med flera medverkande, då hen inte känner sig bekväm eller trygg i gruppen. Å andra sidan kan gruppintervju skapa intressanta diskussioner som kan leda till djupare svar än vad vi fick utav enskilda intervjuer. Vi upplevde att vissa lärare kanske hade behövt medverka i gruppintervju istället, då det hade kunnat leda till djupare diskussioner med varandra. Dock upplever vi att enskilda intervjuer fungerade bättre i den här studien. Vi har även gjort ett medvetet val med att inte fråga lärarna om deras religiösa bakgrund, då detta inte varit relevant för vår studie med en implementeringsteoretisk utgångspunkt. Hade vi som forskare även tagit med denna faktor i studien, så hade resultatet kunnat se annorlunda ut.

Vi valde att utföra intervjuerna på lärarnas arbetsplats, dock kändes det som om vissa av lärarna ändå var nervösa för att delta i studien. Vi ställer oss frågande till om det var själva situationen med två intervjuare som gjorde att vissa lärare kändes spända och osäkra. Det kan också berott på att lärarna blev inspelade, vilket vissa kan känna sig otrygga med. En annan faktor som kan ha påverkat de medverkande är att religionskunskap kan upplevas som ett svårt ämne som det inte diskuteras så mycket kring. Vi har analyserat om detta kan ha påverkat vårt analysarbete med intervjuerna. Dock anser vi att det var till fördel att båda var med vid intervjuerna, då vi kunde observera och sätta oss in i intervjun på ett annat sätt än vad som hade gjorts om vi endast hade lyssnat på en ljudinspelning. Vi som forskare har upplevt att ämnet religion inte prioriteras i skolverksamheten och hamnar i skymundan, jämfört med andra ämnen som till exempel, matematik och svenska. Detta kan göra att religionskunskap ses som mindre viktigt för lärare eftersom andra ämnen går före i form av matematiklyftet och läslyftet. Därför tror vi att flera lärare är osäkra på att prata om ämnet religion och att detta kan ha påverkat deras svar i intervjuerna. Även en av de medverkade lärarna uttryckte detta, att religionskunskap inte prioriteras och ses som lika viktigt som de andra ämnena.

Valet av implementeringsteorin kan diskuteras då det har styrt våra intervjuer och även analysarbetet av resultatet. Vi har hela tiden förhållit oss utifrån de tre faktorerna vill, kan och förstå, vilket gör att hela studien har präglats efter detta perspektiv. Om vi inte hade utgått från en implementeringsteoretisk utgångspunkt hade studien och intervjuerna sett annorlunda ut.

Trots dessa reflektioner anser vi att vårt resultat i studien är trovärdigt men hade vi genomfört fler intervjuer av lärare på fler skolor i Sverige hade det kunnat leda till ett mer generellt resultat.

6.1.2 Resultatdiskussion

Sjögren (2012, s. 148) beskriver att det finns en viss problematik mellan styrdokument och skolans verksamhet, utifrån ett implementeringsperspektiv under faktorn förstå. Problematiken som uppstår är att lärare tolkar och uppfattar läroplanen på olika sätt. Detta kan bidra till att lärare utformar undervisningen på olika sätt efter hur de har tolkat styrdokumentet, vilket gör att planering och undervisning kan se olika ut beroende på lärarna. Detta är något som även lyfts fram till en viss del i våra intervjuer. Ida och Lisa beskrev att de anser att läroplanen är svårtolkad och att alla lärare tolkar den på olika sätt. Dock anser Ida att bedömningen är den svåraste delen. Alla lärare bedömer olika och detta kan bero på att de tolkar läroplanen på olika sätt. Maria beskrev ett förslag för att minska missförstånd vad det gäller styrdokument. Hon planerade ofta sin undervisning tillsammans med kollegor, genom att göra en pedagogisk planering med centralt innehåll, kunskapskrav och bedömning. Genom att lärare planerar tillsammans på skolan och sätter upp gemensamma mål och planeringar, kan detta skapa en mer likvärdig undervisning och bedömning. Vi anser att problematiken med att tolka läroplanen bör minska om lärare tillsammans samarbetar och tolkar läroplanen tillsammans. Detta är ett implementeringsproblem, då lärare inte har blivit tillräckligt insatta i läroplanen för att förstå den fullt ut. Det som kan behövas är att lärare får fortbildning i att förstå läroplanen.

Fortsättningsvis beskrivs problematik som kan uppstå vad det gäller implementeringen av läroplanen. Ida har stött på en problematik under sina lektioner där hon inte vetat hur hon ska förhålla sig som lärare. Denna problematik har framkommit när eleverna fört diskussioner om religioner som strider mot mänskliga rättigheter, där hon har velat säga sin åsikt men inte vågat. Ida beskriver att hon är osäker på hur hon ska förhålla sig icke-konfessionellt i sin undervisning. Läroplanen (Skolverket, 2011, s. 7) beskriver att lärare ska vara icke-konfessionella i undervisningen. Franck (2013) styrker detta och lyfter fram att lärare ska inta ett neutralt förhållningssätt i religionsundervisningen. Detta är något som kan ses som en svårighet, att hålla sig neutral i alla situationer med eleverna. Det kan ske olika tolkningar i skolverksamheter av läroplanen, då begreppet "icke-konfessionell" kan tolkas på olika sätt. Å ena sidan kan vissa lärare tolka detta som att hen inte ska dela med sig av sina egna åsikter och vara neutral mot eleverna vad det gäller sin religiösa tro. Å andra sidan kan det också tolkas som att lärare får vara öppna med sin religiösa tro, men att vara vaksam för elevernas tankar. Detta kan vara en balansgång i lärares yrkesroll och lärare bör kanske ta ställning för hur hen vill bedriva sin undervisning. Vi anser dock att det är extra viktigt att lärare inte tar någon direkt ställning till olika frågor utan håller sig neutral. Däremot är det viktigt att diskutera både likheter och skillnader kring frågor som gör att eleverna själva får ta ställning till vad de tror. Samtidigt ska lärare ha *demokratiuppdraget* i åtanke (Jarl och Pierre, 2012), där det är skolans uppgift att fostra eleverna till goda samhällsmedborgare. Även detta kan tolkas på olika sätt i samband med religionskunskapen och det icke-konfessionella förhållningssättet. Vi anser att missuppfattningar av läroplanen är ett exempel på ett implementeringsproblem, där läroplanen inte har förtydligats tillräckligt för lärarna innan den har börjat användas i skolverksamheten. Både Löfgren (2012) och Sjögren (2012) framhåller problematiken med implementering av läroplanen. Lärare har svag förståelse för styrdokumentet och kan därför tolka dem på olika sätt. Med detta vill vi säga att läroplanen kanske inte har implementerats tillräckligt bra i skolverksamheten, utan har bara tagits fram av politiker utan att involvera verksamma lärarna ute på fältet.

Flera av lärarna i studien uttryckte att de hade velat ha mer ämneskunskaper vad det gäller religionskunskap. Maria är en av lärarna i studien som lyfter fram att hon hade velat ha mer

ämneskunskaper, detta för att kunna gå djupare in i diskussioner med elever. Hon beskriver även att hon inte alltid har svar på elevernas frågor. Denna problematik har även lyfts fram i andra länder (Passe & Willoxs, 2009; Purvinis Graves, Hynes och Hughes, 2010; Roos, 2006; Dever et al., 2001). Dessa studier framhåller att lärare har bristande grundkunskaper om till exempel, världsreligionerna. Detta kan bidra till att lärare blir osäkra i sin yrkesroll samt att elever kan få felaktiga kunskaper som kan leda till att de får fördomar och missuppfattningar. De medverkade lärarna i studien menar att det krävs mer fortbildning i religionskunskap, men att detta inte prioriteras i dagens svenska samhälle då det finns andra ämnen som går före. Lärarna i studien uttryckte även att religionskunskap är viktigt och högaktuellt i dagens mångkulturella samhälle, därför är kompetensen av hög vikt. Okunskapen hos lärare kan bero på tidigare utbildning, egen motivation till ämnet och att det inte finns tillräckligt med fortbildning. Några lärare i vår studie uttryckte att utbildningen på högskolan inte var tillräckligt bra och att de inte fick med sig grundkunskaper som krävs för att kunna undervisa i religionskunskap. Både McCreery (2005) och Stoltzfus och Reffels (2009) styrker detta och menar att utbildningen i England och USA inte heller är tillräckligt bra för studenter. Här vill vi uppmärksamma relationen mellan vad utbildningen kan ge, samt studentens – och lärarens ansvar att fördjupa sig och följa kunskapsutvecklingen inom området. Detta är ännu ett exempel på ett implementeringsproblem både i Sverige, England och USA, där lärare inte har tillräckligt med kompetens för att undervisa sina elever i ämnet religionskunskap.

En fråga som ställdes till de medverkande var bland annat hur de upplevde att undervisa i religionskunskap. De flesta lärarna i studien uttryckte att de var motiverade till att undervisa i ämnet religion och beskrev att det var ett roligt och spännande ämne. Dock upplevde vissa lärare svårigheter och utmaningar med att undervisa i religionskunskap. Lärarna lyfte fram förslag på hur undervisningen skulle kunna förbättras. Några exempel som togs upp var att åka på studiebesök, bjuda in gäster i undervisningen och använda sig av föräldrar samt andra resurser på skolan för att berätta om en viss religion. Lärarna framhåller dock att detta inte går att genomföra på grund av pengar och resursbrist. Detta är också ett exempel på ett implementeringsproblem eftersom det inte finns tillräckligt med pengar och resurser för att utveckla religionsundervisningen. Vi ställer oss frågan om resursbrist är den enda förklaringen. Det kan även handla om prioriteringar avseende hur resurserna används, till exempel vad pengarna används till ute på skolorna. Detta behöver alltså inte handla om ett problem med pengar, utan det handlar om lärarens motivation och öppenhet för att kunna utveckla och förbättra religionsundervisningen. Det handlar återigen om att prioritera vad pengar och resurser ska gå till. Problematiken med resurser har inte lyfts fram i tidigare forskning utan det är något som enbart har tagits upp bland våra medverkande lärare i studien. Detta kan ifrågasättas och problematiseras, då det visade sig att endast Sverige har brist på resurser enligt vår studie.

En annan problematik som lyfts fram är tidsbrist. Flera lärare i Sverige och Norge har upplevt att det är svårt att fördela tiden mellan de olika områdena i religionskunskap, enligt tidigare forskning (Falkevall, 2010; Hagesæther & Sandsmarks, 2006; Skolinspektionen, 2012). Lärarna upplevde att det var svårt att fördela tiden mellan de olika områdena, eftersom läroplanen är svårtolkad. Detta kunde leda till att vissa områden undveks eller fick mindre tid. Vissa lärare i vår studie har upplevt tidsbristen på olika sätt i religionsämnet, bland annat att det är för få timmar i veckan till alla fyra SO- ämnena. Detta är ett implementeringsproblem, där det tydligt framgår att lärarna har för lite tid i religionsämnet. Detta kan leda till att lärare fördelar tiden mellan de olika områdena utifrån sin tolkning av läroplanen, vilket gör att de lägger olika mycket tid på områdena i religionskunskap. De flesta lärarna i studien la mer tid på kristendomen än de andra världsreligionerna. Det vi ställer oss frågande till är varför

kristendomen får mer tid i religionsämnet än resterande religioner. Detta kan bero på att kristendomen tar stor del i läroplanen. I första delen lyfts följande fram:

I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande (Skolverket, 2011, s. 7).

Även i bedömningskriterierna för åk 6, har kristendomen ett eget mål som eleverna ska bli bedömda utifrån.

Eleven kan redogöra för några kristna högtider och traditioner och göra välutvecklade och nyanserade jämförelser mellan kristendomens betydelse för svenskt kultur- och samhällsliv förr och nu (Skolverket, 2011, s. 204).

Dessa två särskilda mål som enbart handlar om kristendomen, kan vara en anledning till varför det prioriteras i religionsundervisningen. De lyfte även fram att etik och moral oftast vävdes in i övriga skolämnen, men kunde inte sätta fingret på hur mycket tid exakt den delen får. Det vi ställer oss frågande till är varför delen etik och moral inte får en mer central plats i undervisningen. Detta kan bero på att läroplanen är otydlig och öppen för olika tolkningar, vilket gör att lärare planerar sin undervisning utefter vad de tror är hållbart för en bra religionsundervisning. Däremot finns det ett tydligt mål i kunskapskraven där etik och moral beskrivs:

Eleven kan föra enkla resonemang om vardagliga moraliska frågor om vad det kan innebära att göra gott. Eleven gör då reflektioner som i huvudsak hör till ämnet och använder några etiska begrepp på ett i huvudsak fungerande sätt (Skolverket, 2011, s. 203).

Frågan är varför etik och moral inte ses som en enskild del i religionskunskap utan enbart vävs in i övriga ämnen, när det står med som ett bedömningskriterie. Det kan också bero på att det är ett svårt område för lärare, då det krävs öppna diskussioner med elever där utmanande frågor kan tas upp som kan vara svåra för lärare att svara på. Detta kan leda till att lärare undviker att ha etik och moral på schemat och skyller på att det alltid vävs in i undervisningen. Det är även en bedömningsfråga, då det kan vara problematiskt att bedöma eleverna på etik och moral om det inte är tillräckligt tydligt för eleverna. Vad det gäller tidsfördelningen så ställer vi oss kritiska till varför läroplanen inte är tillräckligt tydlig med hur mycket tid alla områden ska få. Däremot anser vi inte att läroplanen ska beskriva exakt hur mycket tid varje område ska få, då detta blir för strikt för lärarna att förhålla sig till. Ett önskemål hade varit att läroplanen hade förtydligats på kommunnivå så att alla elever i kommunen fick likvärdig religionsundervisning och att lärarna fick diskutera bedömningskriterier så att de inte tolkas olika.

I tidigare forskning lyfte Furenhed (2000) och Hartman (2000) fram att det fanns brister med materialet i religionskunskapen. Materialet kan framstå som stereotypt och ge elever en felaktig bild av religioner. De flesta lärarna i vår studie använder sig av en lärobok i sin undervisning, varav två var missnöjda då läroboken utgick ifrån den gamla läroplanen. Lisa lyfte fram att hon använde sig av eget material, men använde sig av lärobok ibland. Några lärare saknade material, det kunde till exempel vara en temalåda från AV-Media. Det framkom inte några svårigheter eller dilemman med läromedlet. Vi ställer oss kritiska till att lärarna i studien använder sig en hel del av läroböcker. Eftersom lärarna använder sig till stor del av läromedel i sin undervisning och inte reflekterar över kvalitén på innehållet, kan detta leda till att undervisningen påverkas. Läroböcker kanske inte alltid är det bästa materialet att använda sig av i undervisningen, då vi anser att läroböcker kan vara stereotypa och endast

innehålla ytlig fakta om religioner. Några av lärarna uttryckte just detta, att religionsundervisningen kan bli stereotyp och att undervisningen bara baseras på ytliga kunskaper om religionerna. Detta tror vi kan bero på att lärarna endast använder sig av läroböcker och inte utnyttjar resurserna som finns att tillgå, med att till exempel bjuda in studievägledare.

Sammanfattningsvis ser vi likheter mellan resultat från tidigare forskning i andra länder och resultat från vår studie vad det gäller implementeringsproblemet. Det synliggörs tydliga faktorer som gör att implementeringen misslyckas på olika sätt i skolverksamheten, då det antingen finns oklarheter i styrdokumenten eller brist på resurser, material eller tid. Även bristande kompetens och utbildning har tagits upp i diskussionen med en koppling till våra intervjuer och tidigare forskning. Denna problematik och utmaning finns över hela världen och inte bara i Sverige. För att minska denna implementeringsproblematik finns det olika förslag på hur lärare kan minska svårigheterna i religionskunskap. De kan bland annat ta hjälp av varandra och samarbeta vad det gäller förståelse för styrdokumenten, detta kan då minska missuppfattningar angående religionsämnet. Lärare bör få möjlighet att gå fortbildning, där de kan fördjupa sina kunskaper i religionskunskap. Om denna möjlighet inte ges bör lärare lägga mer tid på att förnya och fördjupa sina kunskaper på egen hand. Det som är viktigt att ha i åtanke är att lärare kan förändra och utveckla religionsämnet, trots att implementeringsproblematiken är ett faktum.

6.2 Slutsats

Syftet med denna studie var att undersöka hur lärare upplever utmaningar med religionsundervisning i skolan, utifrån en implementeringsteoretisk utgångspunkt. Slutsatsen med denna studie är att implementeringsproblemet synliggjorts mestadels under faktorerna kan och förstå utifrån lärarnas intervjuer. Lärarna upplever att det finns brister med material, resurser och ekonomi, vilket tillfaller faktorn kan. Det synliggjordes även en problematik med lärarnas kompetens, där de hade otillräcklig utbildning och ämneskunskaper samt svårigheter med att förstå läroplanen för att undervisa i religionskunskap.

Denna studie kan vara till stöd för lärare i religionskunskap för att belysa vilken implementeringsproblematik som finns och utifrån detta försöka minska problematiken på lärarnivå. Vi hoppas att denna studie kan uppmana verksamma religionslärare att reflektera och kritiskt granska sin egen religionsundervisning, för att sedan kunna utveckla och förbättra sin religionsundervisning. För framtida forskning hade denna studie behövt göras i högre grad genom att intervjua fler verksamma lärare på fler skolor i Sverige. Genom att observera lärarna i undervisningssituation hade detta kunnat kompletterat studiens intervjuer och berikat forskningens innehåll. Under denna studie har vi lärt oss hur man genomför en kvalitativ studie med intervjuer baserade på lärares tankar kring religionskunskap. Vi har även lärt oss mycket kring implementeringsproblematiken utifrån religionskunskapens perspektiv.

7. Referenser

- Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. (2., [utök. och aktualiserade] uppl.) Stockholm: Liber.
- Alvesson, M. (2011). *Intervjuer: genomförande, tolkning och reflexivitet*. (1. uppl.) Malmö: Liber.
- Andersson, E & Nilsson, E. (2016). *Att stöta på hinder i religionsundervisningen: en litteraturstudie om problematik och förbättringsförslag för lärare och lärarstudenter*. (Examensarbete, Högskolan i Halmstad, akademien för lärande, humaniora och samhälle). Från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:913279/FULLTEXT01.pdf>
- Bengtsson, H. (2001) Implementering av välfärdsreformer. I H. Bengtsson (Red.) *Politisk kommunikation och demokrati*. (s.384-441) Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2., [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Dever, M.T., Whitaker, M.L. & Byrnes, D.A. (2001). The 4th R: Teaching about Religion in the Public Schools. *Social studies*, 92 (5), 220-229. Hämtad 16 november, 2015, från <https://www.aarweb.org/sites/default/files/pdfs/Publications/epublications/AARK-12CurriculumGuidelines.pdf>
- Falkevall, B. (2010). *Livsfrågor och religionskunskap: en belysning av ett centralt begrepp i svensk religionsdidaktik*. Stockholm: Institutionen för didaktik och pedagogiskt arbete, Stockholms universitet. Hämtad 19 november, 2015, från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:280178/FULLTEXT02.pdf>
- Franck, O. (red.) (2013). *Samhällsämnenas didaktik: årskurs 4-6*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Fredriksson, Anders (2010). *Marknaden och lärarna. Hur organiseringen av skolan påverkar lärares offentliga tjänstemannaskap*. Göteborg: statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Furenhed, R. (2000). Undervisning och förståelse – exemplet religionskunskap. I R.M, Hartman (Red.), *Livstolkning och värdegrund: att undervisa om religion, livsfrågor och etik*. (s.117-160). Linköping: Univ., Skapande vetande.
- Hagesæther, G. & Sandsmark, S. (2006). Compulsory education in religion-the Norwegian case: an empirical evaluation of RE in Norwegian schools, with a focus on human rights. *British Journal of Religious Education*, 28 (3), 275-287. DOI:10.1080/01416200600811402
- Hartman, S-G. (2000). Hur religionsämnet formades. R.M, Hartman (Red.), *Livstolkning och värdegrund: att undervisa om religion, livsfrågor och etik*. (s.212-251). Linköping: Univ., Skapande vetande.

- Hedin, C. (2014). *Religionsundervisning: didaktik och praktik*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Hertting, N. (2014) Implementering: perspektiv och mekanismer. I S. Ahlbäck Öberg & B. Rothstein (Red.) *Politik som organisation: förvaltningspolitikens grundproblem*. (s.185-212) (5., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Jarl, M. & Pierre, J. (2012) Decentralisering, styrning och värdekonflikter i skolan. I Jarl, M. & Pierre, J. (Red.) *Skolan som politisk organisation*. (2. uppl.) Malmö: Gleerups. (s.11-25) Lund: Studentlitteratur
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. [rev.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Ljungberg, C. (2005). *Den svenska skolan och det mångkulturella - en paradox?*. Diss. Linköping : Linköpings universitet, 2005. Malmö.
- Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. (30th anniversary expanded ed.) New York: Russell Sage Foundation.
- Lorentz, H. (2009). *Skolan som mångkulturell arbetsplats: att tillämpa interkulturell pedagogik*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lundquist, L. (1992). *Förvaltning, stat och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Löfgren, K. (2012). *Implementeringsforskning – en kunskapsöversikt*. Malmö: Malmökommissionen.
- Löfstedt, M. (2011). *Religionsdidaktik: mångfald, livsfrågor och etik i skolan*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Löfstedt, M. (2011). Mångfald, berättande och livsfrågor: om religionskunskapsämnet i skolans tidigare år. I J. Berglund & G. Gunner (Red.), *Barn i religionernas värld*. (s. 210-225). Stockholm:Liber.
- McCreery, E. (2005). Preparing Primary School Teachers to Teach Religious Education. *British Journal of Religious Education*, 27 (3), 265-277. DOI: 10.1080/01416200500141421
- Molander, P., Nilsson, J-E., & Schick, A. (2002). *Vem styr?* Stockholm: SNS.
- Passe, J & Willox, L. (2009). Teaching Religion in America's Public Schools: A Necessary Disruption. *Social studies*, 100 (3), 102-106. Hämtad 18 november, 2015, från <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3200/TSSS.100.3.102-106#.V0xX3Debju0>
- Purvinis Graves, E., Hynes, J.W. & Hughes, T.A. (2010). Teacher Perception of the Role of Religion in East Texas Public Schools. *Academic journal*, 27 (4), 1-19. Hämtad 18 november, 2015, från <http://www.nationalforum.com/Electronic%20Journal%20Volumes/Graves,%20Elai>

ne%20Teacher%20Perception%20of%20the%20Role%20of%20Religion%20in%20East%20Texas%20Public%20Schools%20NFEASJ%20V27%20N4%202010.pdf

- Renstam, J. & Wästerfors, D (2015) Att analysera kvalitativt material. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. (s.220-234) (2., [utök. och aktualiserade] uppl.) Stockholm: Liber.
- Roos, L. (2006). Åter till källorna!. I B. Lindgren Ödén & P. Thalén (Red.), *Nya mål?: Religionsdidaktik i en tid av förändring* (s.9-19). Uppsala: Swedish Science Press.
- Sannerstedt, Anders (2001). Implementering – hur politiska beslut genomförs i praktiken. I Rothstein, Bo. (red). *Politik som organisation: förvaltningspolitikens grundproblem*. (s.18-48). 3. uppl. Stockholm: SNS Förlag,
- Sjögren, F. (2012) Styrdokument möter verkligheten. I Jarl, M. & Pierre, J. (Red.) *Skolan som politisk organisation*. (2. uppl.) Malmö: Gleerups. (s.147-166) Lund: Studentlitteratur.
- Skolinspektionen. (2012). *Mer än vad du kan tro* (Granskningsrapport: Kvalitetsgranskning, 2012:3) Stockholm: Skolinspektionen. Från <http://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Granskningsrapport/Kvalitetsgranskning/Mer-an-vad-du-kan-tro/>
- Skolverket (2011). *Planering och genomförande av undervisningen: för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan*. Stockholm: Skolverket.
- Stoltzfus, M.J. & Reffel, J.A. (2009). Cultivating an Appreciation for Diverse Religious Worldviews through Cooperative Learning in Undergraduate Classrooms. *Religious Education*, 104 (5), 539-554. DOI: 10.1080/00344080903293998
- Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4., [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet. (u.å.). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 13 April, 2016, från <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Bilaga A - Intervjufrågor

Intervjufrågor till verksamma lärare

- Hur länge har du varit verksam lärare? (kön, ålder)
- Vilken behörighet och utbildning har du, vilka årskurser? (om nej, hur kan det komma sig att du ändå undervisar i religion?)
- Undervisar du i ämnet religion idag? Och hur länge har du undervisat i religion?
- Hur känner du inför att undervisa i religionskunskap? – Vill
- Vad har du upplevt i religionsundervisningen som är svårt?– Kan, Förstå, Vill
- Hur planerar du din undervisning? Hur genomför du undervisningen sedan? – Förstå (styrdokument/planering/genomförande)
- Hur gör du när du ska planera undervisningen utifrån läroplanen i religionsämnet? – Förstå (hur förstår de läroplanen och hur tolkas den)
- Kan du berätta hur du fördelar tiden mellan de olika områdena i religionsämnet? Motivera! (hinner du med alla områden?) – Kan (tid)
- Vad använder du för material i religionsundervisningen? Hur använder du det? Hur upplever du materialet? – Kan (material)
- Vad har du som lärare för förutsättningar för att bedriva en bra religionsundervisning?– Kan
- Hur anpassar du undervisningen efter elever med svårigheter/nyanlända elever? – Kan, Förstå (resurs, kompetens)
- På vilket sätt tror du att religionsundervisningen kan förbättras i allmänhet? Motivera!– Vill (motivation)
- Hur skulle **du** vilja att **din** egen religionsundervisning förbättrades?
- Hur tycker du att din kompetens räcker till för att undervisa i religionsämnet? – Förstå (upplevd kompetens)

Följdfrågor kan förekomma, dock får de anpassas efter vad den intervjuade läraren svarar på ovanstående frågor.

<i>Vill</i>	<i>Kan</i>	<i>Förstå</i>
På vilket sätt tror du att religionsundervisningen kan förbättras i allmänhet? Motivera!–	Hur anpassar du undervisningen efter elever med svårigheter/nyanlända elever?	Hur anpassar du undervisningen efter elever med svårigheter/nyanlända elever?
Hur känner du inför att undervisa i religionskunskap?	Kan du berätta hur du fördelar tiden mellan de olika områdena i religionsämnet?	Hur tycker du att din kompetens räcker till för att undervisa i religionsämnet?
Vad har du upplevt i religionsundervisningen som är svårt?–	Vad har du upplevt i religionsundervisningen som är svårt?–	Vad har du upplevt i religionsundervisningen som är svårt?–
Hur skulle du vilja att din egen religionsundervisning förbättrades?	Vad använder du för material i religionsundervisningen? Hur använder du det? Hur upplever du materialet?	Hur planerar du din undervisning? Hur genomför du undervisningen sedan?
	Vad har du som lärare för förutsättningar för att bedriva en bra religions-undervisning?–	Hur gör du när du ska planera undervisningen utifrån läroplanen i religionsämnet?

Bilaga B - Informationsbrev

Hej!

Den X/X kl _____ kommer vi till dig för att göra en intervju. Vi är tacksamma över att du ställer upp i vår undersökning och för vårt examensarbete framåt. Vårt examensarbete handlar om ämnet religionskunskap och vilken problematik verksamma lärare ser inom ämnet. Det vi också vill undersöka är vilka förbättringsförslag det finns i religionsundervisning.

Intervjun kan tänkas ta omkring 20-40 minuter. Under intervjun har du rätt att avbryta när som helst i samband med de vetenskapliga forskningsetiska principerna. Vi kommer att spela in intervjun genom ipad/mobil för transkriberingens skull. En av oss kommer även att anteckna under intervjuns gång. Vi kommer att radera inspelningarna när vårt examensarbete är godkänt. Ingen utomstående kommer kunna ta del av det inspelade materialet, utefter konfidentialitetskravet. I vår studie kommer ni att få fiktiva namn, för att inte kunna identifiera vem som har svarat på vad. Intervjun kommer endast att användas i vår forskning i examensarbetet.

Är det något du undrar över eller behöver ändra tiden kontakta oss på telefonnummer:
Emma A 07xxxxxxxx eller Emma N 07xxxxxxxx.

Vänliga hälsningar
Emma & Emma

Emma Andersson och Emma Nilsson

Besöksadress: Kristian IV:s väg 3
Postadress: Box 823, 301 18 Halmstad
Telefon: 035-16 71 00
E-mail: registrator@hh.se
www.hh.se